

**РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
АКТЮБИНСКИЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ
ИМЕНИ М. БУКЕНБАЕВА**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
М.БӨКЕНБАЕВ АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ**

**AKTOBE LAW INSTITUTE OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN NAMED AFTER
M.BUKENBAEV**

МИРЗАКОНА

№ 7 (195)

THE WORLD OF THE LAW

№ 7 (195)

Ақтобе, 2018

МИР ЗАКОНА

Юридический научно-практический журнал
Издается с 01.06.1999 г.
Периодичность: 1 раз в месяц
Свидетельство об учетной регистрации СМИ
№ 544-Ж от 13.01.1999г.

Главный редактор:
Кандидат юридических наук,
Каракушев С.И.

Научный редактор:
Кандидат юридических наук
Сулейманова Г. Ж.
Редакционная коллегия:
Ананич В. А. — доктор исторических наук, кандидат юридических наук, профессор.
Осипенко А. Л. — доктор юридических наук, профессор.
Бекишева С. Д. — доктор юридических наук, доцент.
Таранова Т. С. — доктор юридических наук, профессор.
Татарян В. Г. — доктор юридических наук, профессор.
Грибунов О. П. — доктор юридических наук, доцент.
Алиев Н. Т. — доктор философии по праву, доцент.
Абеуов Е. Т. — кандидат юридических наук, доцент.
Воронина И. А. — кандидат юридических наук, доцент.
Максименко Е. И. — кандидат педагогических наук.
Гук А. И. — кандидат философских наук, доцент.
Пашнин А. Н. — кандидат юридических наук, доцент.
Ответственный секретарь:
Каримбаева А. К. — магистр юридических наук.
Технический секретарь:
Байкунакова Г. А. — магистр юридических наук.

МИР ЗАКОНА

Заңгерлік ғылыми-тәжірибелік журнал
1999ж.01.06 бастап шығарылуда
Шығу мерзімділігі: айына 1 рет
БАҚ-тың есептік тіркеу туралы куәлігі
1999ж.13.01.№ 544-Ж

Бас редактор:
заң ғылымдарының кандидаты,
С.И.Каракушев

Ғылыми редактор:
заң ғылымдарының кандидаты
Г. Ж.Сулейманова
Редакциялық алқа:
В. А. Ананич — тарих ғылым-дарының докторы, заң ғылым-дарының кандидаты, профессор.
А. Л. Осипенко — заң ғылым-дарының докторы, профессор.
С. Д. Бекишева — заң ғылым-дарының докторы, доцент.
Т. С. Таранова — заң ғылым-дарының докторы, профессор.
В. Г. Татарян — заң ғылым-дарының докторы, профессор.
О. П. Грибунов — заң ғылым-дарының докторы, доцент.
Н. Т.Алиев — құқық бойынша философия докторы, доцент.
Е. Т. Абеуов — заң ғылым-дарының кандидаты, доцент.
И. А. Воронина — заң ғылым-дарының кандидаты, доцент.
Е. И. Максименко — заң ғылым-дарының кандидаты.
А. И. Гук — философия ғылымдарының кандидаты, доцент.
А. Н. Пашнин — заң ғылым-дарының кандидаты, доцент.
Жауапты хатшы:
А. К. Каримбаева — заң ғылымдарының магистрі.
Техникалық хатшы:
Г. А. Байкунакова — заң ғылымдарының магистрі.

THE WORLD OF THE LAW

The juridical scientific-practical journal
Published since 01.06.1999.
Periodicity: 1 time per month
Certificate of accounting registration of the media
№ 544-Ж of 13.01.1999

Chief Editor:
Candidate of Juridical Science,
Karakushev S.I.

Scientific Editor:
Candidate of Juridical Science
Suleimanova G.Zh.
Editorial board:
Ananich V.A. — Doctor of Historical Sciences, Candidate of Juridical Sciences, Professor
Osipenko A.L. — Doctor of Law, Professor.
Bekisheva S.D. — Doctor of Law, Associate Professor.
Taranova T.S. — Doctor of Law, Professor.
Tataryan V.G. — Doctor of Law, Professor.
Gribunov O.P. — Doctor of Law, Associate Professor.
Aliev N.T. — PhD in Law, Associate Professor, PhD in Law, Associate Professor.
Abeuov E.T. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Voronina I.A. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Maksimenko E.I. — Candidate of Pedagogical Sciences.
Guk A.I. — Candidate of Philosophy, Associate Professor.
Pashnin A.N. — Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor.
Executive Secretary:
Karimbaeva A.K. — master of juridical sciences.
Technical Secretary:
Baykunakova G.A — master of juridical sciences.

D. Abdrakhmanov — Teacher of the criminal law, criminal process and criminalistics chair KazNU named after Al'-Farabi, master of law

УДК 343

CRIMINALLY-LEGAL CHARACTERISTIC OF CORRUPTION AND OTHER CRIMES AGAINST THE INTERESTS OF PUBLIC SERVICE AND PUBLIC ADMINISTRATION

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОРРУПЦИИ И ДРУГИХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ИНТЕРЕСОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚТЫҢ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ ПЕН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ МҮДДЕЛЕРІНЕ ҚАРСЫ БАСҚА ДА ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ СИПАТТАМАСЫ

Keywords: corruption, crimes, public service, public administration, law.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық, қылмыс, мемлекеттік қызмет, мемлекеттік басқару, құқық.

Ключевые слова: коррупция, преступления, государственная служба, государственное управление, право.

Penal provisions on liability for these crimes are provided for in the sec. 15 "Corruption and other crimes against the interests of public service and public administration" of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan.

Corruption and other crimes against the interests of public service and public administration can be defined as socially dangerous act (action or inaction) which are committed by officials using their official powers against the interests of the service and cause the significant damage to the normal activities of public authorities, the interests of the public service or service in bodies of state governments or contain the real threat of such causing.

Like the generic object of the considered crimes are public relations ensuring the normal and legitimate activities of the civil services. Thus, under the civil service should be understand all statutory power structures, which, according to the Law of the RK "On Civil Service" on July 23, 1999, include:

- Administration of the President of the Republic of Kazakhstan;
- Parliament, the Government of the Republic of Kazakhstan;
- The Constitutional Council, the Central Election Commission of the Republic of Kazakhstan;
- National security agencies, courts, prosecution, bodies of internal affairs;
- Other ministries, state committees and other central executive bodies of the Republic of Kazakhstan;
- Local governments and their subdivisions, and staffs of Maslikhats and Akim.

Civil servants is a citizen of the Republic of Kazakhstan, which occupies a state paid post in accordance with the laws of performing official duties on behalf of the public authority.

Persons implementing maintenance and ensuring the functioning of state bodies and their staffs don't relate to public servants.

The direct object of this group of these crimes should be considered the normal activities of the civil service.

Like mandatory feature of a separate offense is the subject of bribe (Art. Art. 366, 367, 368 of the Criminal Code) , documents (Art. 369of the Criminal Code).

The activities almost all crimes are analyzed by the action and only a few (negligence, malpractice) can be committed by omission.

Most of the crimes of the considered group of acts on their structure have a formal structure and only four rules (Articles. 361, 3362, 370 and 371of the Criminal Code) - material compositions. This means, that in order to attract a person to criminal liability under the said articles, except socially dangerous act, it is necessary to establish the socially dangerous consequences and a causal relationship between the act and of consequences.

On the subjective side the crimes under Sec. 15of the CC of the RK are characterized only by deliberate fault except negligence, which is the careless crime. Necessarily signs of some of these crimes are self-serving or other personal interest (Art.361, Art.369of the CC of the RK).

The subjects of this group of offenses (except the privilege official bribery and mediation in bribery) are persons authorized to perform the state functions, as well as equal to it.

Persons authorized to perform the state functions include officials, MPs and Maslikhats, judges and all civil servants in accordance with the laws of the Republic of Kazakhstan on public service.

In accordance with the law on anti-corruption and public service to persons authorized to perform the state functions and persons equated to them, except the first leaders, not include the workers carrying out the public procurement and permitting state enterprises and organizations where the state participation exceeds 50%. Their criminal actions are qualified as crimes of economic nature or ordinary criminal giving them the opportunity in the future to continue the work and implement their criminal intentions in these state-owned enterprises and accordingly it creates the overall negative public opinion on the work of public authorities in general.

In this context we would consider it's necessary in order to avoid such incidents to amend legislation on public service and the fight against corruption with the inclusion of such persons in the list of public servants established by the Government.

Bribes, mostly, are given and received through the intermediaries. However, the current legislation does not allow them to legally commit criminal acts as the sanction shall only be given the serious crimes to the category of actions which aren't constituted by intermediaries (Article 313 of the Criminal Code of the small gravity). Consequently,

without catching a mediator can not be brought to responsibility as the bribe giver and the recipient.

The similar situation can be found in the Art. 366 of the Part 1 and Part 2 and in the Part 1 of the Art. 367 of the Criminal Code. Thus, the number of bribe-takers are often found not officials and persons equated to them (head of the SCE and of the RSE, managers and directors of institutions and offices, which are subordinated to Akimat). Sanctions of the Part 1 and Part 2, the Article 367 of the Criminal Code also refer these crimes to light gravity, sanctions on these crimes are not issued by prosecutors.

In this connection it is necessary to amend the Law of the RK "On Operational - Investigative Activities" and the CPC of the RK in part to sanction on the corruption offenses.

Another problem during the search operations to identify cases of bribery is that the majority of potential bribe-takers whose actions seek statements the burgess are not subject to the Art. 366 of the Criminal Code. These persons are employees of state organizations that are not persons authorized to perform state functions, as well as persons performing managerial functions in the commercial or other organizations. These are employees of the Service Centers, BTI, doctors, teachers, bankruptcy administrators, and etc. So in these organs can often be received the complaints about misconduct of the bankruptcy administrators, which are often remunerated. It's especially acute question in bankruptcy proceedings of the false companies.

In this connection it is necessary to amend the Criminal Code and the Criminal Procedure Law of the RK for the purpose of classifying the Art. 247 and 253 of the Criminal Code of the corruption offenses.

Thus, like a characteristic feature of crimes against the interests of the public service is that they are made by using of the official powers against the interests of the service, in this the actions (inactions) of a official person contrary to the interests of the normal activities of governing bodies, including organizations, enterprises and institutions, violate their activities, cause them the significant damage, infringe upon the legitimate rights and interests of citizens.

ANNOTATION

In this article, the author considers corruption and other crimes against the interests of the public service and public administration, which are committed by officials using their official powers against the interests of the service.

ТҮЙІН

Бұл мақалада автор лауазымды адамдардың өздерінің қызмет мүдделеріне қарсы лауазымдық өкілеттіктерін пайдалана отырып жасаған мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік басқару мүдделеріне қарсы сыбайлас жемқорлыққа байланысты және өзге де қылмыстарды қарайды.

АННОТАЦИЯ

В данной статье автор рассматривает коррупционные и иные преступления против интересов государственной службы и государственного управления, которые совершаются должностными лицами с использованием своих должностных полномочий против интересов службы.

Абдрахманова С. — курсант I «А» курса Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, рядовой полиции;

Тулешев М.Д. — преподаватель кафедры общеправовых дисциплин Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

УДК 343

ПРОКУРАТУРА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН КАК ОДИН ИЗ ОРГАНОВ, УЧАСТВУЮЩИХ В РАСКРЫТИИ И РАССЛЕДОВАНИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ПРОКУРАТУРАСЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫ АШУҒА ЖӘНЕ ТЕРГЕУГЕ ҚАТЫСАТЫН ОРГАНДАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

PROSECUTOR'S OFFICE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AS ONE OF THE BODIES INVOLVED IN THE DISCLOSURE OF CRIME INVESTIGATIONS

Ключевые слова: закон, надзор, контроль, право, человек, гражданин, государство, прокурор, Конституция, государственная служба, юрист.

Түйінді сөздер: заң, қадағалау, бақылау, құқық, адам, азамат, мемлекет, прокурор, Конституция, мемлекеттік қызмет, заңгер.

Keywords: law, supervision, control, law, person, citizen, state, Prosecutor, Constitution, public service, lawyer.

Первым из государственных институтов принято считать прокуратуру. Углубляясь в историю происхождения прокуратуры следует, что первый из таких институтов появился еще в V веке в королевстве Остготов, именуемый как «сайонат». Он осуществлял функции надзора за исполнением поручений верховного органа государственного управления. Они также являлись посланцами короля, их основной задачей считалось осуществлять надзорные функции по исполнению указаний, приказов, поручений на территории королевства Остготов. Им поручались самые разные дела государства, в основном это были дела по контролю за местными управителями и чиновниками, то есть аристократии, верхних слоев населения. В 1302 году во Франции впервые прокуратура была создана как орган. Прокурор в тот период был «глазами» короля. С помощью них он контролировал

функционирование всего механизма государства. Если брать историю происхождения прокуратуры в России, то впервые она была учреждена тремя указами Петра Первого¹.

Прокуратура — это орган, осуществляющий от имени государства высший надзор за соблюдением и выполнением функций, определёнными национальным законодательством законных прав и свобод человека и гражданина, а также иностранных граждан.

Прокурорский надзор — одна из задач деятельности органов прокуратуры. Ее основные задачи: обеспечение законности, выявление, устранение и предупреждение нарушений закона. По сути прокурорский надзор является проявлением власти государственных органов, который не относится ни к одной из трех. Основной задачей деятельности прокуратуры является вневедомственный надзор, то есть исполнение норм закона и принятие соответствующих мер в случае нарушения закона в государстве.

Данные требования необходимы для документации и получения объяснений от граждан и должностных лиц в случаях рассмотрения сообщений о нарушении законодательства. Сотрудники прокуратуры проверяют не только решения, но и действия должностных лиц на признак соответствия их закону, если же в случае наличия каких-либо нарушений применяются меры прокурорского реагирования. Это представления, протесты, постановления о возбуждении дел об административном правонарушении, постановления о наличии признаков преступлений в материалах дела, предостережения, заявления в суд.

Прокурор является главным законным представителем обвинения. Обвинением является сторона, которая отвечает за изложение доводов против лица, который обвиняем в совершении преступления, в ходе судебного разбирательства по уголовному делу. Во многих странах функции прокуроров различны и во многих случаях определяются исторически сложившимися условиями. Прокуроры являются государственными служащими, которые имеют высшее образование по специальности, прошедшие дополнительную подготовку в сфере отправления правосудия. В некоторых странах, например во Франции, они принадлежат к той же категории государственных служащих, что и судьи.

История казахстанской прокуратуры начинается с 13 июля 1922 года. На одной из сессий КазЦИКа была организована государственная прокуратура. В 1991 году Казахстан провозгласил себя независимым государством, в следствии чего прокуратура сыграла одну из важных ролей в становлении государственности страны.

Генеральная Прокуратура Республики Казахстан является подотчетным Президенту Республики Казахстан государственным органом, который осуществляет высший надзор за точным и единообразным применением закона, указов Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева и иных нормативных правовых актов на всей территории Республики, за законностью оперативно-розыскной деятельности, дознания и следствия, административного и исполнительного производства.

В Республике Казахстан 30 июня 2017 года принят новый Закон Республики Казахстан «О прокуратуре», определяющий статус, компетенцию, организацию и порядок деятельности прокуратуры².

Согласно статье 1 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре» от 30.06.2017 года следует, прокуратура действует от имени государства и осуществляет в установленном законом порядке и формах высшего надзора за соблюдением законности на всей территории Республики Казахстан, представляя интересы государства в суде и от имени Республики Казахстан осуществляя уголовное преследование. Согласно Конституции Республики Казахстан прокуратура осуществляет Высший надзор от имени государства, тем самым существенно отличаясь от других форм государственного контроля. Во-первых, надзор закреплен Конституцией Республики Казахстан от 30.08.1995 года (с изменениями и дополнениями на 10.03.2017 г.). Далее он, то есть Высший надзор, подчинен единой цели — обеспечению законности в государстве на всей ее территории. Высший надзор, который осуществляет прокуратура от имени государства, действительно является высшим по отношению к другим формам государственного надзора — санитарному, экономическому, пожарному, финансовому, налоговому и т.п. И наконец, Генеральный прокурор, осуществляя надзор, подчиняется лишь Президенту Республики Казахстан, а нижестоящие прокуроры подчиняются только Генеральному прокурору³.

Следуя статье 3 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре», прокуратура составляет единую централизованную систему с подчинением нижестоящих прокуроров вышестоящим и Генеральному прокурору и Президенту Республики Казахстан. В Конституции Республики Казахстан в пункте 1, статьи 1 в прямо закреплены принципы первостепенной значимости человека, его жизни, прав и свобод, которые являются высшими в системе государственных ценностей. Основной задачей прокурора, согласно статье 4 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре», является обеспечение защиты, восстановления прав и свобод человека и гражданина. Данная статья также обеспечивает защиту законных интересов, граждан иностранных лиц, юридических лиц, общества и государства. Наряду с этим перед прокуратурой поставлена задача координации деятельности правоохранительных и иных государственных органов по обеспечению законности, правопорядка и борьбы с преступностью и защиты населения. Все это сделано с целью, чтобы правоохранительные органы, имея общие задачи в борьбе с преступностью, не работали вразнобой, а имели слаженную систему.

В статье 83 Конституции Республики Казахстан, Генеральный прокурор и прокуроры на местах осуществляют Высший надзор, а в статье 5 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре» — основным направлением прокурорского надзора является надзор за деятельностью правоохранительных и специальных государственных органов в сферах досудебного расследования, оперативно-розыскной и контрразведывательной деятельности. Впервые за прокуратурой закрепили аналитическое обеспечение состояния законности. Статья 8 Закона Респуб-

лики Казахстан «О прокуратуре» дает право проводить анализ состояния законности с использованием доступа к информационным системам и ресурсам, интегрированным с системой информационного обмена правоохранительных, специальных государственных и иных органов. Правоохранительным органам в борьбе с преступностью и особенно с организованными преступными группировками дано право проводить оперативно-розыскные мероприятия, негласные следственные действия. Все эти действия должны проводиться в рамках закона. Прокуратура, осуществляя надзор в этом направлении, санкционирует проведение оперативно-розыскных, контрразведывательных мероприятий и негласных следственных действий, проверяет законность их проведения, инициирует проведение оперативно-розыскных мероприятий и прекращает их при выявлении нарушений законности, прав и свобод человека и гражданина.

Прокурор, как требует статья 15 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре», вправе посещать с целью проверки в любое время места лишения свободы и другие учреждения, исполняющие наказание и иные меры государственного принуждения на предмет законности задержания, содержание под стражей лиц, совершивших преступление, подозреваемых в его совершении, осужденных, отбывающих наказание в местах лишения свободы. По результатам любой проверки у прокурора есть правовые рычаги для устранения выявленных нарушений законов. Статья 23 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре» определены акты прокурорского надзора: протест, санкция, указание, представление и акты прокурорского реагирования — ходатайство, заявление, обращение, разъяснение закона. В новом Законе нет предписания, как было ранее, но введено новое прокурорское реагирование — ходатайство о пересмотре не вступивших в законную силу судебных актов.

Осуществляя уголовное преследование, прокурор должен исходить из принципа неотвратимости наказания, как в известном фильме «Место встречи изменить нельзя»: вор должен сидеть в тюрьме. Но задача прокурора, осуществляющего надзор, чтобы вор сидел законно, при этом он не может быть объявлен вором, пока его вина не будет доказана приговором суда. И главное, чтобы приговор вступил в законную силу — это конституционный принцип презумпции невиновности — статья 77 Конституции Республики Казахстан. За прокурором оставлено право реагировать, ходатайствовать о пересмотре не вступивших в законную силу судебных актов. Ранее прокурор вносил протест, сейчас согласно статьи 29 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре», — ходатайство. Прокурор (ст. 44 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре»), осуществляя надзор, обязан соблюдать Конституцию и законодательство РК, этические нормы поведения, защищать права граждан и законные интересы общества и государства. Прокуратура, имея исключительные полномочия при осуществлении Высшего надзора за соблюдением законности на территории РК, в то же время не вправе вмешиваться в деятельность субъектов предпринимательства, организаций и государственных органов, если с их стороны нет нарушений законов, и требовать этого же от других правоохранительных органов и контролирурующих государственных ведомств.

Прокурорами, как правило могут быть юристы, закончившие университет по специальности «юриспруденция» и признаваемые профессиональными юристами судом, где они будут представлять интересы государства. Они принимают участие в уголовном деле в случае необходимости предъявления обвинения. Также они работают в штате государственного ведомства при наличии гарантий, обеспечивающих возможность успешного уголовного преследования ими государственных чиновников. Зачастую в одной стране имеется несколько ведомств благодаря наличию в ней разных юрисдикций. Пользуясь поддержкой со стороны государства, прокуроры, как правило, обязаны соблюдать особые нормы профессиональной ответственности помимо норм, обязательных для всех юристов в целом⁴.

Таким образом, подводя итоги можно сказать, что прокуратура — это высший надзорный орган Республики Казахстан. Осуществляет надзор по уголовным делам, проверяет законность проверок, проводимых государственными органами, защищает конституционные права граждан.

---

¹ *Гартунг Н* История уголовного судопроизводства и судоустройства Франции, Англии, Германии и России. — М.: Рипол Классик, 2013.

² Закон Республики Казахстан от 30 июня 2017 года № 81-VI «О прокуратуре» (с изменениями и дополнениями от 21.12.2017 г.) // zakon.kz.

³ Там же.

⁴ *Рохлин В.И.* Прокурорский надзор и государственный контроль. — СПб., 2003.

АННОТАЦИЯ

Прокуратура — система органов, осуществляющих от имени государства высший надзор за соблюдением законодательства, прав, свобод человека и гражданина, а также выполнение иных функций, определённых национальным законодательством.

ТҮЙІН

Прокуратура — мемлекет атынан заңнаманың, адамның және азаматтың құқықтарының, бостандықтарының сақталуына жоғары қадағалауды, сондай-ақ ұлттық заңнамада белгіленген өзге де функцияларды орындауды жүзеге асыратын органдар жүйесі.

ANNOTATION

The Prosecutor's Office is a system of bodies exercising Supreme supervision on behalf of the state over the observance of legislation, human and civil rights and freedoms, as well as the performance of other functions defined by national legislation.

*Есмамбетова Ж.М. — доцент кафедры общеобразовательных дисциплин
Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени
М.Букенбаева, полковник полиции*

УДК 378

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ

ТӘЖІРИБЕЛІК САБАҚТАРДЫ ЖҮРГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІН ЖЕТІЛДІРУ

DEVELOPMENT OF PROCEDURE OF PRACTICAL EXERCISES

Ключевые слова: *интерактивный метод обучения, методы обучения иностранным языкам, совершенствование учебный процесс, практические занятия.*

Түйінді сөздер: *интерактивті оқыту әдісі, шет тілдерді оқыту әдістемесі, оқу үрдісін жетілдіру, тәжірибелік сабақтар.*

Keywords: *interactive learning method, methods of teaching foreign languages, improvement of the educational process, practical class.*

Вхождение Казахстана в мировое образовательное пространство, согласно Болонскому процессу и введение кредитной системы обучения, существенно повысило требования к образованию в республике.

Обучение в соответствии с новыми требованиями к подготовке будущих специалистов диктует необходимость использования интерактивных методов, которые приобретают все большую популярность в настоящее время.

Важной задачей для преподавателя является создание интересных, увлекательных занятий, которые способствовали бы активному участию самих обучающихся, чем их пассивное слушание преподавателя. Активные формы обучения выстраивают и обеспечивают обратную связь с обучающимися. Именно эти педагогические приёмы составляют основу изучения любого языка.

Разнообразие приёмов и стратегий в разработанных занятиях делают их привлекательными и доступными для усвоения обучающимися активных методов обучения в рамках обновления образовательной программы.

Времена, когда обучающиеся работали только с одним учебником и дополнительными учебными материалами, прошли. Теперь наступил тот момент, когда обучающиеся должны самостоятельно добывать знания и осмысливать их. Для этого необходим сформированный устойчивый интерес, мотив к познавательной деятельности, способность самостоятельного решения разнообразных проблем, используя имеющиеся у него знания и умения.

Традиционно успешность обучения измерялась лишь усвоением того, что было преподано обучающемуся. Сегодня мы не можем ограничивать себя методами, побуждающими обучающегося к механическому воспроизведению. Многие педагоги считают, что обучающиеся трудятся над постижением чужой идеи, то есть переводят чужие идеи на доступный для себя язык и мыслительный уровень. Однако, мышление пассивно: воспринимается то, что создано другими.

Сравнение целей традиционного и интерактивного подхода к обучению показывает, что цель активного обучения — это создание педагогом условий, в которых обучающийся сам будет приобретать и конструировать знания (это и есть принципиальное отличие целей активного обучения от целей традиционной системы обучения).

Использование же современных интерактивных методов обучения в учебном процессе способствует:

- активизации познавательной деятельности;
- развитию навыков самообразования и контроля;
- повышению дидактических возможностей обучения;
- развитию информационного мышления;
- формированию информационно-коммуникативной компетенции;
- многосторонней коммуникации;
- конструированию знаний студентов;
- паритетным отношениям педагога и студента;
- использованию самооценки и обратной связи;
- активизации студентов.

К числу наиболее распространенных методов/технологий интерактивного обучения относятся: метод проблемного изложения, метод проектов, метод анализа ситуаций (casestudy), метод мозгового штурма (brainstorm session), метод критического мышления, деловые и ролевые игры, метод шести шляп, метод Insert (метод индивидуальных пометок, активное чтение), метод блиц опроса и многие другие. Таким образом, методик преподавания иностранным языкам действительно существует большое множество. *Возникает вполне закономерный вопрос: какой из методов будет наиболее эффективным?*

При всем многообразии методик объектом нашего интереса стали 3 технологии: технология «Group Story» (технология «Групповой рассказ»), кластер, метод «Six thinking hats» (метод «Шести шляп»).

По каждой технологии было разработано по одному заданию. Первое проведенное нами занятие, основанное на технологии «Group Story», подразумевало командную работу. Взвод был разбит на три подгруппы (команды). Каждая команда получила задание, в котором команда должна была показать преимущества и недостатки обсуждаемой темы.

После того, как рассказы были написаны, команды зачитывали получившиеся истории. Данное задание было апробировано на практических занятиях в 5 взводах. Курсанты всех взводов выполняли задание с большим интересом и энтузиазмом. В зависимости от уровня владения иностранным языком обсуждение частей рассказов велось на английском языке или в смешанном режиме (родной – иностранный язык). Курсанты всех взводов с разным успехом проявили умение работать в команде.

Задание по второй методике – **кластер** – (от англ. cluster – гроздь) — это способ графической организации материала, позволяющий сделать наглядными те мыслительные процессы, которые происходят при погружении в тот или иной

текст. Кластер является отражением нелинейной формы мышления. Иногда такой способ называют «наглядным мозговым штурмом». Последовательность действий при построении кластера прост и логичен:

1. Посередине чистого листа (классной доски) написать ключевое слово или тезис, который является «сердцем» текста.

2. Вокруг «накидать» слова или предложения, выражающие идеи, факты, образы, подходящие для данной темы.

3. По мере записи, появившиеся слова соединяются прямыми линиями с ключевым понятием. У каждого из написанного слова в свою очередь тоже появляются новые слова, таким образом устанавливаются новые логические связи.

В итоге получается структура, которая графически отображает размышления, определяет информационное поле данного текста.

Мастера работы с текстами советуют в работе над кластерами соблюдать следующие правила:

1. Не бояться записывать все, что приходит на ум. Дать волю воображению и интуиции.

2. Продолжать работу, пока не кончится время или идеи не иссякнут.

3. Постараться построить как можно больше связей. Не следовать по заранее определенному плану.

В качестве одного из способов проверки уровня знаний слушателей выработки их умений обобщения, анализа учебного материала, публичного выступления, участия в дискуссии, развития творческих способностей, а также активизации познавательного интереса мы использовали одну из форм работы с использованием критического мышления – методику 6 шляп.

Суть методики заключается в следующем:

в учебной группе слушателям предлагается исполнить роли диктуемые цветом шляпы:

- обладатель **белой шляпы** должен направить внимание на информацию, которая нам уже известна или необходима;

- обладатель **красной шляпы** должен передать эмоции, чувства, догадки и интуицию в отношении идеи;

- обладатель **зеленой шляпы** фокусируется на креативности: возможностях, альтернативах и новых идеях;

- обладатель **черной шляпы** это «адвокат дьявола», утверждающий негативные стороны идеи;

- обладатель **желтой шляпы** символизирует яркость и оптимизм. Цвет этой шляпы соответствует изучению позитивных сторон идеи и переключает внимание на поиск ее достоинств и пользы, преимущества;

- обладатель **синей шляпы** управляет мыслительным процессом. Это контролирующий механизм, который гарантирует, что все требования Шести шляп соблюдаются. Выбирая конкретную тему для обсуждения, курсанты должны дать обоснованные, аргументированные ответы. Таким образом, повторяется и ак-

туализируется изученный фактический материал, идет интеграция знаний по другим предметам и развиваются речевые умения монологической и диалогической речи. Для создания элемента игры раздаются шляпы определенных цветов.

Для многих курсантов процесс говорения связан с отрицательными эмоциями, страхом ошибиться, не справиться с поставленной задачей, и, как результат, потерпеть коммуникативную неудачу в сочетании с низкой оценкой ответа. Чтобы повысить самооценку обучающихся, испытывающих трудности в процессе говорения, преподавателям не следует исправлять ошибки во время диалогического/монологического высказывания. В случае если такая необходимость существует, замечания должны высказываться дружелюбным тоном без назидательного компонента.

Таким образом, используя различные методы и приемы наиболее распространенных методик обучения иностранным языкам и апробировав несколько технологий интерактивного обучения, необходимо:

1. Проводить разноформатные мероприятия (вне учебного процесса) на иностранном языке с целью повышения уровня мотивации к его изучению.

2. Продолжить практику применения заданий на развитие таких видов деятельности, как: чтение, аудирование, письмо, изучение грамматики/ лексики как основы для успешной устной и письменной коммуникации.

3. При проведении практических занятий делать больший акцент на развитие навыков говорения за счет более активного применения интерактивных методов обучения и создания благоприятного эмоционального фона на занятиях (не перебивать, не исправлять ошибки во время презентации работы, не снижать оценки из-за грамматических ошибок в устной речи).

4. Увеличить количество занятий, проводимых с применением интерактивных технологий, как одной из наиболее интересных методик совершенствования коммуникативной успешности.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается вопрос о выборе наиболее эффективных методов обучения иностранным языкам. Представлено описание практических занятий, проведенных курсантами с использованием самостоятельно разработанных заданий в рамках нескольких технологий интерактивного обучения.

ТҮЙІН

Бұл мақалада шетел тілдерін оқытудың ең тиімді әдістерін тандау туралы мәселе қарастырылады. Интерактивті оқытудың бірнеше технологиясы шеңберінде өз бетінше әзірленген тапсырмаларды пайдалана отырып, курсанттар өткізген тәжірибелік сабақтардың сипаттамасы ұсынылған.

ANNOTATION

Internal affairs bodies of the Republic of Kazakhstan occupy a special place in the system of law enforcement agencies. They are in accordance with the legislative acts of

the Republic of Kazakhstan is carried out activities for the protection of public order and public security, the prevention and suppression of criminal and other unlawful encroachments on the rights and freedoms of man and citizen, interests of the state and society.

Бекниязова А.Ж. , Телибекова Д.Б. , Уткалиева К.А. , Қуанышкалиева Д.Е. , Имангалиева А.Н. , Туматаев Н.Т. — студентты 2 курса специальности юриспруденция Казахско-Русского Международного Университета;

Каирова Н.И. — профессор кафедры юриспруденция Казахско-Русского Международного Университета, научный руководитель проекта «Криминологическое прогнозирование преступности г.Актобе», кандидат юридических наук

УДК 343

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРЕСТУПНОСТИ ГОРОДА АКТОБЕ

АҚТӨБЕ ҚАЛАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫЛЫҒЫН КРИМИНОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛДАУ

CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF CRIME IN THE AKTOBE CITY

***Ключевые слова:** криминологическое прогнозирование, криминогенность, преступность, детерминанты, факторы, характеристика, правонарушение, латентность, уровень преступности, преступность несовершеннолетних.*

***Түйінді сөздер:** криминологиялық болжау, криминогендік, қылмыс, детерминанттар, факторлар, мінездеме, құқық бұзушылық, латенттілік, қылмыс деңгейі, кәмелетке толмағандардың қылмыстылығы.*

***Keywords:** criminological forecasting, characterization, criminality, offense, latency, determinants, criminality, crime rate, juvenile delinquency.*

На сегодняшний день преступность — самая большая проблема современности. По мнению профессора Е.О.Алауханова, который считает: «преступность — это социально-правовое, исторически изменчивое негативное массовое явление, которое складывается из всей совокупности совершаемых в определенный период преступлений, имеющих количественные (состояние, динамика) и качественные (структура и характер преступности) показатели¹. Также известный ученый Ю.М. Антонян утверждает, что преступность обладает способностью к самопроизводству².

Согласно статистическим данным КПСиСУ ГП РК за 2017 год в г. Актобе зарегистрировано 11751 уголовных правонарушений, из них 1233 уголовных проступков и 10518 преступлений, в том числе по степени тяжести: небольшой – 1530;

средней – 7786; тяжких – 1136; особо тяжких – 66³. В таблице 1 приведена «Динамика распределения уголовных правонарушений по степени тяжести», где наглядно видно, что в г.Актобе основная доля всех уголовных правонарушений приходится на уголовные правонарушения средней тяжести.

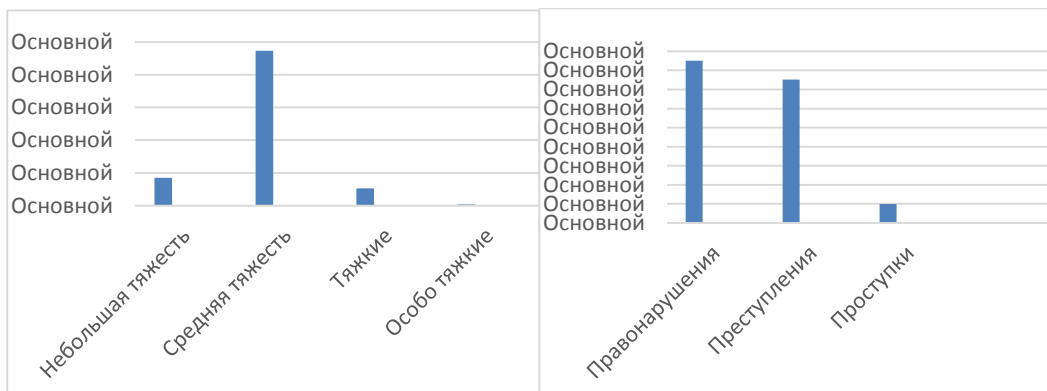

Рисунок 1. Динамика распределения уголовных правонарушений по степени тяжести за 2017 год

Рисунок 2. Диаграмма соотношений уголовного проступка и преступлений за 2017 г., г.Актобе

Однако, исследования показали, что за три месяца 2018 года по сравнению с аналогичным периодом 2017 года наблюдается рост криминогенности в г. Актобе. Сравнительный анализ выглядит следующим образом:

Таблица 1

год	Уголовных правонарушений	Уголовных проступков	преступлений	по степени тяжести			
				Небольшой тяжести	средней	тяжкие	Особо тяжкие
3мес 2017	4181	835	3346	562	2169	589	26
3мес 2018	4744	942	3802	498	2883	403	18
Разница (%)	+ 11,8 %	+11,3 %	+11,9 %	12,8%	+24,7%	-46 %	44,4%

Из приведенных статистических данных видно, что за 3 месяца 2018 года в г.Актобе совершено уголовных правонарушений на +11,8% чем за аналогичный период 2017 г. Однако наблюдается уменьшение небольшой тяжести, тяжких и особо тяжких преступлений, и рост на +21,7% преступлений средней тяжести.

В рамках реализации учебного научно-исследовательского проекта «Криминологическое прогнозирование преступности в г. Актобе» группой исследователей проведен рейтинг наиболее криминогенных районов города Актобе. Изучив материалы информационного сервиса КПСиСУ ГП РК «Карта преступности» и другие

статистические данные рейтинг, «ТОП-10 самых криминогенных районов и улиц г. Актобе» выглядит следующим образом:

Таблица 2

ТОП -10	Квартал по «Карте преступности»	Район, улица	Количество совершенных уголовных правонарушений за 3 мес 2018г.
1.	#469	р. Москва, ул. Озерная	473
2.	#2389	р. Парка Пушкина, ул. Айтеке би	426
3.	#2371	р. Сазды, ул. 101 Стрелковой бригады и Марата Оспанова	259
4.	#810	р. Обл. Акимата, ул. Маресьева и Абылкайыр хана	207
5.	#102	5 мкр, ул. Есет батыра	190
6.	#2380	11 мкр, ул. М. Маметовой	183
7.	#1464	р. ЖД Вокзала и Москвы, ул. Менделеева и Станционная	164
8.	#1779	11 и 12 мкр, ул. Абылкайыр хана и Аз-наурыз	163
9.	#95	Ул. Сатпаева и Маресьева	161
10.	#1473	Ул. Герцена и Левона Мирзояна	138

Авторами статьи в качестве эксперимента было исследовано 4 района города, а именно: 11 и 12 микрорайоны, район ЖД вокзала, а также Юго-Западный район города Актобе и даны криминологический анализ внешних факторов, влияющих на криминогенную обстановку в городе Актобе.

Рисунок 1 – 11 микрорайон

11 микрорайон один из микрорайонов г. Актобе, расположенный в центральной части города. Расположен к северо-востоку от 12-го микрорайона и к северо-западу от района «Москва». На юге микрорайона пролегает центральный проспект Абилкайыр хана, на западе — улица М.Маметовой, на севере и востоке - улица Аз Наурыз, а улица Шайкенова, растянувшаяся с востока на запад, делит микрорайон на две примерно равные части. Основная часть жилых массивов микрорайона построена в поздний советский период («брежневки»), однако встречаются жилые комплексы, построенные совсем недавно. «Актобе Ажары» был построен в 2005-2014 годах, а комплекс «Арай» возник и того позднее. На территории микрорайона имеется несколько школ (гимназия № 9, школы № 35 и № 37, школа-гимназия № 32) и детских садов («Арман», «Шагала», «Каусар Булак»).

В 11 микрорайоне имеются супермаркеты сетей «Анвар» и «Дина», отделения банков «ЦентрКредит», «Казкоммерцбанк», «Народный банк», а также множество мелких продуктовых и иных магазинов, пунктов питания, аптек и парикмахерских. В центральной части района имеется медицинский центр «Шипагер-С». В непосредственной близости от микрорайона расположено множество знаковых мест города: набережная реки Сазды, водно-зелёный бульвар Единства и Согласия, Свято-Никольский кафедральный собор, мечеть «НурГасыр», парк имени Первого Президента Республики Казахстан. Вблизи расположены крупные торговые центры Keruen (MEGA Aktobe) и CITY ShoppingCenter⁴.

По уровню криминогенности г. Актобе за 2016 год, исследуемый 11 микрорайон стоит на 6 месте: 33 факта (кражи, грабежи, доведение до самоубийства, неповиновение представителю власти)⁵.

Анализ правонарушений за 2017 год (период 01.01.2017-18.11.2017) 11 микрорайона г.Актобе показывает, что совершены такие уголовные правонарушения как: кража, мошенничество, хулиганство, грабеж, незаконное обращение с наркотическими средствами, психотропными вещества, их аналогами, а также были известны случаи изнасилования и мелкого хищения.

На основании вышеизложенного можно сделать следующий вывод, что в 11 микрорайоне преобладают такие уголовные правонарушения как кражи, мошенничество и хулиганство, которым способствуют инфраструктура данной местности.

12 микрорайон — один из микрорайонов Актобе, расположенный в центральной части города, расположен к юго-западу от 11 микрорайона. На севере района пролегает центральный проспект Актобе — проспект Абилкайыр хана, на западе и юге — улица М.Маметовой, на востоке — проспект Бокенбай батыра. Основная часть жилых массивов микрорайона построена в поздний советский период (брежневки) и в период независимости. На территории микрорайона имеется несколько школ (гимназия № 51, школы № 56) и детских садов («Нурсат», «Таншлопан», «Еркем-ай»)⁶.

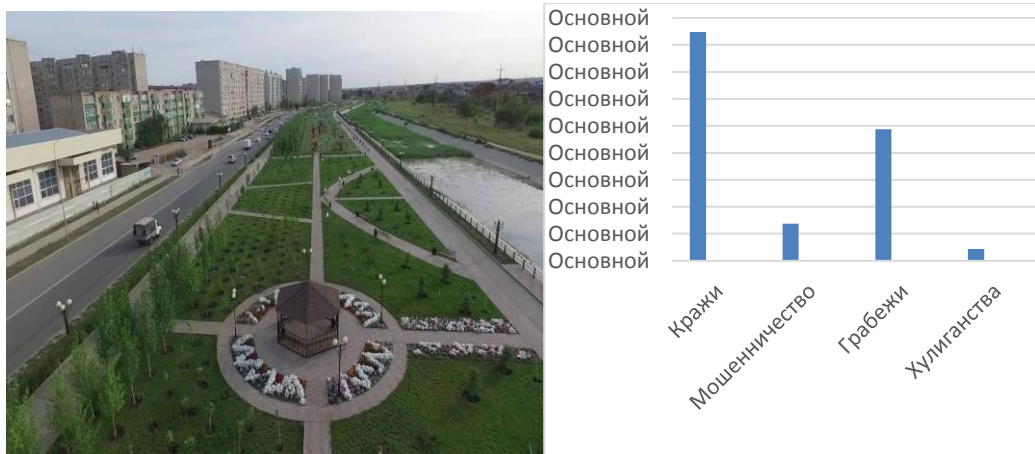

Рисунок 2 – 12 микрорайон

Как показывает «Карта преступности», с начала 2017 года было совершено (01.01.2017 – 01.11.2017г.) 16958 случаев кражи, мошенничество 2756, грабежи 9756, хулиганство 871 и т.д.

Согласно «Карте преступности» за период с 01.01.2017 по 01.11.2017 в 12 микрорайоне совершено 7569 уголовных правонарушений, среди них в основная доля приходится на такие преступления как: мошенничество, кражи, хулиганство, грабеж, умышленное причинение средней тяжести вреда здоровью, изнасилование, мелкое хищение.

Таким образом, авторы делают вывод о том, что в 12 районе г.Актобе преобладает преступность среди безработных и несовершеннолетних, а часто совершаемые уголовные правонарушения — это кража, мошенничество, грабежи и хулиганство.

В городе Актобе одним из криминогенных участков и зоной усиленного риска остаётся район Железнодорожного вокзала ст Актобе. Железнодорожный вокзал — место массового скопления людей, которое притягивает к себе огромное количество различного рода преступников, в связи с чем требует неустанный наблюдения со стороны правоохранительных органов.

Рисунок 3 – Железнодорожный вокзал ст.Актобе

Согласно «Карты преступности» за 11 месяцев 2017 года в этом районе зарегистрировано 143 уголовных правонарушений, то есть ежедневно происходит по несколько преступлений, раскрываемость составила 56,9%. По сравнению с аналогичным периодом 2016 года было зафиксировано 187 правонарушений, количество правонарушений в районе ЖД вокзала снизилось на 23%. На территории железнодорожного вокзала имеются более 12 мелких продуктовых и иных магазинов, а также около 7 пивных заведений и закусочных. Исходя из этого, можно утверждать, что все виды насильственных преступлений совершаются, как правило, во время ссор между пассажирами или лицами, ведущими паразитический образ жизни и проживающими близ вокзала. Почти все насильственные преступления совершаются лицами, находящимися в состоянии алкогольного опьянения. На этом фоне происходят причинения вреда здоровью, убийства, изнасилования.

Юго-Западный район расположен в юго-западной части Актобе. Большинство домов — частные. Район «Юго-Запада» города считается новой строительной площадкой в развивающейся части города Актобе. В окрестностях области есть коммунальный рынок «Табыс», Заводской отдел полиции ОП г.Актобе. Существует только одна средняя школа №10 и два детских сада. В окрестностях региона расположены кафе «Ел-мұра», «Атамекен», «Әдем-ай», «Патриция» и «Сұңқар».

Рисунок 4 – район Юго-Запад

Анализ криминогенности района «Юго-Запад» показал, что в данной местности часто происходят такие преступления как: хулиганство и кражи. По мнению исследователей, в основном все зарегистрированные хулиганства совершались в алкогольном опьянении, этому способствуют расположенность развлекательных заведений: бары, клуб «Bargrill 713», ночной клуб «Royal», которые создают благоприятные условия для преступности, влияют на криминогенное состояние данного района.

Наиболее распространенным преступлением в данном районе города остаются кражи. По мнению авторов, основными причинами является ее месторасположение: отдаленность от инфраструктур и близ расположенности к степной зоне, что позволяет преступникам быстро скрыться с мест преступления, а также отсутствие освещения или рассеивание света.

Во многом показатели уличной преступности формируют настроение общества, в зависимости от ситуации на улице у граждан складывается впечатление об опасности или безопасности населенного пункта, в котором они живут. Кроме того, повышенный уровень уличной преступности является одним из факторов недоверия к власти и органам правопорядка. Удельный вес уличной преступности в общем числе преступлений составляет около 15-17%. В последние годы количество уличных правонарушений растет. При этом важно изучать региональные особенности уличной преступности. Именно региональные особенности выступают основными детерминантами криминальных проявлений на улице.

Высокий уровень преступности в исследуемых нами районах (улицах) города Актобе коррелирует с такими негативными тенденциями в социально-экономической, нравственно-духовной и иных сферах, как высокий уровень безработицы, употребление алкоголя и наркомании населения, особенно молодежи, приток молодежи из сельской местности, неподготовленных к городской жизни. При этом уличная преступность в г.Актобе остается недостаточно исследованной.

Таким образом, проведенное исследование позволяет сделать вывод о том, что уличная преступность представляет собой самостоятельный вид преступности. Одним из значимых элементов этого механизма является совершение преступления в зависимости от ситуации, складывающейся на улице.

В целом в исследуемых районах г. Актобе наблюдается постепенный рост уличных преступлений в абсолютных показателях, увеличение удельного веса уличной преступности в общем количестве уголовных правонарушений, в структуре самой уличной преступности — доли корыстных преступлений, в частности, краж. На ближайшие несколько лет можно прогнозировать дальнейший постепенный рост уличной преступности в г.Актобе под влиянием кризисных явлений в экономике.

---

¹ *Алауханов Е.О.* Криминология: Учебник. — Алматы, 2008 // www.allpravo.ru/library/doc4204p0/instrum6815/item6822.html.

² *Антонян Ю.М.* Видеолекция по криминологии «Преступность и ее причины» // www.Youtube.com/watch.Wp50C39qK08.

³ Информационный сервис Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан // [https // www. youtube. com/watch?v=Wp50C39qK08](https://www.youtube.com/watch?v=Wp50C39qK08).

⁴ 11 микрорайон города Актобе <https://ru.wikipedia.org/wiki/11%D0%B9%D0%BC%D0%B8>

⁵ Карта уголовных правонарушений // <http://infopublic.pravstat.kz./crime>.

⁶ 12 микрорайон города Актобе // <http://ru.wikipedia.org/wiki/12>.

АННОТАЦИЯ

Авторами статьи в качестве эксперимента исследуется 4 района города Актобе, а именно: 11 и 12 микрорайоны, район ЖД вокзала, а также Юго-Западный район города Актобе и дается криминологический анализ внешних факторов, влияющих на криминогенную обстановку в городе Актобе.

ТҮЙІН

Мақаланың авторлары эксперимент ретінде Ақтөбе қаласының 4 ауданын — 11 және 12 шағын аудандарды, ТЖ вокзалы ауданын, сондай-ақ Ақтөбе қаласының оңтүстік-батыс ауданын зерттейді, сонымен қатар, Ақтөбе қаласының криминогендік жағдайына әсер ететін сыртқы факторлардың криминологиялық талдауына тоқталып, сипаттама беріледі.

ANNOTATION

The authors of the article as an experiment investigated 4 districts of the city of Aktobe, namely: 11 and 12 communities, railway station area, as well as the South-Western district of Aktobe and provides a criminological analysis of external factors affecting the crime situation in the city of Aktobe.

D.K.Karatikenova — inspektor of the Department of OSRaEPW of the Aktobe law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Bukenbaev, police senior Lieutenant

УДК 343

THE CAUSES AND CONDITIONS OF JUVENILE DELINQUENCY AND THEIR PREVENTION

КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН ЖАҒДАЙЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ

ПРИЧИНЫ И УСЛОВИЯ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕНОЛЕТНИХ И ИХ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

Keywords: minors, rotection, children, state, childhood, family, future.

Түйінді сөздер: жасөспірімдер, қорғаныс, балалар, мемлекет, балалық шақ, отбасы, болашақ.

Ключевые слова: несовершеннолетние, защита, дети, государство, детство, семья, будущее.

The main causes and conditions of juvenile delinquency are socially negative processes. The negative impact of social and economic processes has significantly reduced the status of the parent family as a social institution that protects the life and health of children and adolescents, ensuring their intellectual and moral development.

Paying special attention to the reasons and conditions conducive to the commission of crimes by minors, criminologists on reliable materials convincingly proved that in a large number of criminogenic factors provoked by illegal behavior of adolescents, there are crisis dysfunctional families. It is that which forms a person capable of committing crimes.

The protection of the family and children brought up in it should be considered as one of the priorities of civilized society and the state. The standard of living of a larger proportion of families about 30% of all children live in low income families.

Everyone knows that the intensity of crime is particularly high in disadvantaged families. Most often in such families thrives drunkenness, drug addiction, prostitution, often there are no moral foundations and elementary culture. These families live violence towards each other and their children. According to statistics, 2 million children under the age of 14 suffer from parental arbitrariness every year. As a direct consequence of this, the occurrence of dangerous violent crimes is growing rapidly. Cruelty breeds cruelty.

The main attention to the development of crime was given to the younger generation in strengthening the discipline and the rule of law to protect the rights, freedoms and personal integrity of citizens. For design tasks of combating crime is carried out in a timely manner educational computer games among students.

Also, the conditions that contribute to criminal behavior among minors include the insufficiency of the activities of the bodies entrusted with the fight against juvenile crime. Unfortunately, at the moment there is actual inaction of public state structures designed to carry out educational and preventive work with adolescents.

In the modern world much attention is paid to the younger generation, namely their leisure in their free time. Happy childhood is one of the fundamental activities of the state. Often we get love and care among relatives. But often children are victims of physical and psychological violence from both adults and peers. We get education in the family and all of us know that no guardian no inspector can not be compared with the warmth that is given in the family.

Practice shows that cases committed by unlawful acts occur mainly at the age of 14 years.

The family, which makes ends meet, struggles daily for survival, and uses for this purpose morally far not faultless, and quite often and frankly illegal means, ceases to be the tool of education. The complex psychological situation in such families contributes to the emergence of conflict situations between parents and children, between the parents themselves, which ultimately leads not only to the disintegration of families, but also to the emergence of criminal moods, habits, actions, cruelty and violence against relatives. Such a family becomes either a permanent and strong source of influence on the moral formation of the teenager, or pushes him into the street, into the anti-social environment, into the element of the «wild» market, in particular, the sphere of semi-legal or illegal small business.

A significant difference in recent years from previous years has been a significant increase in the size of social orphanage of children, when there is a situation in which they find themselves or feel abandoned with living parents. Increasingly, the so called hidden orphanage, which is spreading under the influence of the deterioration of living conditions of a large part of families, the fall of moral foundations, the result of which, in turn, is a change in attitudes towards children, the flesh to the complete displacement of their families.

One of the specific causes of juvenile delinquency at the present stage of society is the catastrophic situation with the organization of leisure of children and adolescents in the community. Many children's institutions, organizations ceased to exist, and the premises owned by them were leased to commercial structures.

The aggravation of family problems against the general background of poverty and constant need, moral and social degradation occurring in families, lead to extremely negative consequences.

ANNOTATION

The system of protection of the rights and freedoms of a person and citizen is a set of means enshrined at the legislative level, methods, methods and procedures aimed at preventing, identifying, eliminating and preventing crime, protecting, protecting and ensuring the rights, freedoms and interests of the individual.

ТҮЙІН

Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау жүйесі — бұл құқық бұзушылықтардың профилактикасына, оларды анықтауға, жоюға және жолын кесуге, жеке адамның құқықтарын, бостандықтарын мен мүдделерін қорғауға, қорғауға және қамтамасыз етуге бағытталған құралдардың, тәсілдердің, тәсілдер мен рәсімдердің заңнамалық деңгейде бекітілген жиынтығы.

АННОТАЦИЯ

Система защиты прав и свобод человека и гражданина — это закрепленная на законодательном уровне совокупность средств, приемов, способов и процедур, направленных на профилактику, выявление, устранение и пресечение правонарушений, охрану, защиту и обеспечение прав, свобод и интересов личности.

А.С.Махмұтов — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының әкімшілік құқық және ПО-ның әкімшілік қызметі кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

ӘОЖ 351

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА БАЛАЛАРҒА ДЕСТРУКТИВТІ ӘСЕР ЕТУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ШАРАЛАР

ДЕСТРУКТИВНОЕ ВЛИЯНИЕ К НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН И ПРИНИМАЕМЫЕ МЕРЫ

THE DESTRUCTIVE INFLUENCE OF MINORS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE MEASURES TAKEN

Түйінді сөздер: деструктивті ағым, лаңкестік әрекеттер, балалар құқықтарын қорғау, теріс діни ағымдардан балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша дүниежүзілік шаралар, бала және отбасы мәселелері.

Ключевые слова: деструктивное течение, террористические действия, защита прав ребенка, всемирные мероприятия, обеспечение безопасности детей от религиозных течений, проблемы ребенка и семьи.

Keywords: destructive current, terrorist actions, protection of the rights of the child, global measures to ensure the safety of children from religious currents, the problems of the child and the family.

Елімізде Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес адам құқықтары мен бостандықтары танылады және оларға кепілдік беріледі.

Ата Заңымызда тұлғаны және оның абыройын қорғау жайлы қағида бар. Онда 17-бапта былай жазылған: «Ешкім зорлықты, азапты, басқа да адамның абыройына кір келтіретін қарым-қатынасты немесе жазаны шекпеуі тиіс»¹.

Көптеген шетелдік мемлекеттерде балаларға діни деструктивті әсер етуді болдырмауда құқықтық заңнамалық актілер әрекет етеді.

Қазіргі кезде балаларды діни деструктивті ағымдардан қорғау жөніндегі шаралар жүргізіле бастағандықтан, деструктивті діни ағымдардың барлық түрлерінен зардап шеккен жасөспірімдердің мәселесіне қоғам тарапынан көңіл бөлінуде. Оның үстіне, заңнамалық мемлекеттік бағдарламалардың қабылдануымен балаларды діни ағымдар жетегінде кетіп қалмаулары үшін құқық қорғау органдары, соның ішінде, ішкі істер органдары барлық халықаралық құқық қорғау органдарымен кешенді ұйымдастырушылық шаралар жүргізуде. Әртүрлі деструктивті діни ағымның зардаптарына ұшыраған балалар мәселесіне айрықша назар аударылуда, он алты жыл бойы бала және отбасы мәселесімен айналысатын өзінің жұмысын басқа ішкі істер қызметімен, мемлекеттік және қоғамдық ұйымдармен біріге отырып, іске асыруда. Тәжірибе бойынша отбасы мен бала тәрбиесі саласындағы қылмыстардың негізгі алдын алу шаралары болып табылады.

Қазақстандағы бала тәрбиесін діни экстремизмнен қорғау барлық бағыттар бойынша мемлекеттік деңгейде және ұлттық қауіпсіздікті сақтау заңнамалары бойынша қолға алынған деп атасақ қателеспейтініміз анық. Дегенмен де қазіргі ғаламтор дамыған заманда баланы ғаламтордан алшақ ету мүмкін болмай отыр. Дегенмен де мемлекеттік қауіпсіздік органдары балалар мен жасөспірімдерді діни теріс ағымдардан сақтау үшін алуан түрлі шаралар атқаруда, мысал ретінде алатын болсақ, интернет сайттардағы діни теріс ағымдар туралы үгіт-насихаттар туралы бейнероликтерді жою және балаларға қатысты сайттарға бақылауды күшейту, сонымен қатар экстремистік тыйым салынған ұйымдардың сайттарын бұғақтау².

Діни сауаты жоқ, рухани тәрбиеден жұрдай осындай кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерді әлдекімдердің алдап-арбауы арқылы санасын роботқа айналдырып, өз мақсаттары үшін қолдануда. Тіпті оларды түрлі дәрі-дәрмектермен және психотроптық заттардың көмегімен баурап отырған болуы да мүмкін. Осы туралы жайттар қазіргі таңда бұқаралық ақпарат құралдарының беттерінде кеңінен айтылып жатыр. Сөйтіп арандатушылық оймен келген жастардың негізі мақсаты, негізгі идеясы осы деп, адамзатқа қарсы қылмыстарға, жалпы алатын болсақ, тәуелсіз елімізге айдап салып отыр.

Қазіргі заманда адамзат лаңкестіктің белең алуымен бетпе-бет келіп отыр. Бұл ретте деструктивтік күштерді қаржыландыратындарға шетелдік экстремистік ұйымдармен байланыс жасайтындарға қарсы күрес жүргізу күрделі мәселе болып саналады³.

Діни экстремизмді насихаттаудың алдын алу, әсіресе ғаламтор мен әлеуметтік желіде оның жолын кесу жұмыстарын жүргізу қажет. Қоғамда, әсіресе діни қарым-қатынас саласындағы радикалды көзқарасқа байланысты кез келген әрекетке мүлде төзбеушілікті қалыптастыру керек. Бас бостандығынан айыру орындарында сотталғандарды теологиялық тұрғыдан сауаттандыру бойынша олардың қызметтерінің мақсатты жұмысы ұйымдастырылуы тиіс. Қазіргі уақытта кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерді мұндай жолға түсіруге деструктивтік діни ағымдарға психологиялық жаулау мен әлеуметтік топтастыру тәсілдері жеткілікті деп білемін. Сол себептен өзге де елден келген діни ағымдардың жетегінде жүрген өзіміздің каракөз қандастарымыздың жағдайы қатты алаңдатып, жанымызға батады. Олардың әрекеті туған елге ұлтының достығына, ынтымағына кері әсерін тигізумен бірге салт-санамыз бен әдет-ғұрпымызға қарсы бағыттталып, көптеген шаңырақтарды ойран етуде. Осындай қиын-қыстау заманда кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерімізге, оларды тәрбиелеуші ата-аналарына психологиялық қолдау көрсету дағдарыс орталығында деструктивті діни ұйымдардың салдарына ұшыраған адамдар мен түзету, оңалту жұмыстарын жүргізуге бағыт алған психологиялық жұмыстар және түрлі діни ағымдардан жапа шеккендерге және олардың жақындарына әлеуметтік психологиялық қолдау көрсету жұмыстарын және оларды реабилитациялық қалыпты өмірге бейімдеу шаралары жүзеге асырылуда.

Мұндай әрекеттерге жол бермеу және алдын-алу үшін буыны қатпаған кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерге алдымен дұрыс тәрбие мен білім беру

керек деп ойлаймын. Осыған байланысты тәуелсіз мемлекетімізге қажетті заңнамаларды қабылдау қажет деп есептеймін.

Соттың күшіне енген қаулысын немесе соттың орнатқан шектеулерінің ережесін бұзған жағдайда әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаға қатысты Қазақстан Республикасының ӘҚБтК-нің 480-бабы бойынша оған учаскелік инспектор тиісті құжаттар жинақтап, оны жауапқа тартуға құжаттарды шешім шығару үшін сот органына жолдайды. Осы жерде атап өтетін мәселе — учаскелік инспектор өзінің қызметтік міндетіне сәйкес әкімшілік қадағалау ережесін бұзған тұлғаға қатысты құжаттарды сот органдарына жолдаған кезде, судья кейбір жағдайларда әкімшілік құжатпен танысып оқып шығып, құжатты кейін қарай жетіспеушіліктер болуы себепті қайтаруы мүмкін. Сол себепті учаскелік инспектор өз қызметінде сот органы қызметкерлерімен тығыз қызмет-тік қарым-қатынаста болғаны дұрыс, сонымен қатар, сотқа жолданған әкімшілік құжаттың дұрыс жинақталғанына көзі жетуі керек, яғни құжаттың жан-жақты және толықтай жинақталғанына сенімді болуы тиіс. Ал соттар бас бостандығынан айыру орнынан босатылып келгеннен кейін, үш жыл мерзім өткеннен соң ғана сотталып келген тұлғаға әкімшілік қадағалау орната алады. Оның ішінде егер бұрын сотталған тұлға бірнеше рет қоғамдық тәртіпті бұзып, әкімшілік құқық бұзушылықтар жасап, ішкі істер органы мен учаскелік полиция инспекторының назарына жаман қоғамға жат қылықтарымен көзге түсетін болса ғана әкімшілік қадағалауға алынады. Егер бұрын сотталып, босатылып келген тұлғаға босатылған уақытынан бастап үш жылдың ішінде оған қатысты әкімшілік қадағалау мерзімінен бұрын немесе уақыты өтуіне байланысты қысқартылған болса, ол тұлғаны осы үш жыл мерзім ішінде Заңда көрсетілген негіздерде қайтадан әкімшілік қадағалауға алуға болады. Осы үш жыл мерзімді өткізіп алып, содан соң барып тұлғаны әкімшілік қадағалауға алу туралы ұсыныс қанағаттандыруға жатпайды. Орнатылған шектеулерге қатысы жоқ құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік қадағалауда тұрған адам Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 480-бабында көрсетілген әкімшілік жауаптарға тартылмайды. Учаскелік полиция инспекторы әкімшілік қадағалау жүргізу кезінде туындайтын қиындықтарға қарамастан, әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаны күнделікті мекенжайына барып тексеріп, онымен бірге тұрып жатырған туыстарынан оның мінез-құлқы туралы мәліметтер жинақтайды, қадағаланушының мекенжайы бойынша көршілерімен сөйлеседі және қадағаланушымен оның құқық бұзушылық немесе қылмыс жасамауы үшін профилактикалық бағытта әңгіме жүргізеді. Осы жерде учаскелік полиция инспекторы қадағаланушының мінез-құлқы туралы мәліметтер жинақтау кезінде оның бірге тұрып жатырған туыстарымен және көршілерімен кездесіп сұхбаттасқан кезде, олардың беріп отырған мәліметтерінің жалған болмауы үшін өзінің қызметтік психологиялық әдіс-тәсілдерін қолданған жөн. Сонымен қатар, учаскелік полиция инспекторы қадағаланушымен жүздескен кезде, оған әкімшілік қадағалаудың басты мақсаты оны жазалау немесе басқалардан кемсіту емес, қылмыс пен құқық бұзушылық жасаудың алдын алу және қадағаланушыны дұрыс жолға салып, заңды сыйлайтын азамат қатарына қосу екендігін нақтылап

түсіндіруі қажет. Егер құқық қоғау қызметкері кез келген бұрын сотталған адамның психикасына және мінез-құлқына теріс жағынан әсер ететін, заңға қайшы іс-әрекеттер жасайтын болса, онда ондай адамның дұрыс жолға түсуі мүмкін болмайды. Учаскелік полиция инспекторы қадағаланушының мекенжайы бойынша онымен бірге тұрып жатырған тұрғындармен және көршілерімен жақсы тығыз қарым-қатынаста болуы керек. Әкімшілік қадағалауда тұрған тұлға учаскелік инспектордың жүргізген профилактикалық қадағалау шараларынан еш нәтиже шығармай, әрдайым қоғамдық тәртіпті өрескел бұзып, Ішкі істер органының назарына жаман қоғамға жат қылықтарымен көзге түсетін болса, осы жағдайда учаскелік полиция инспекторы өз тарапынан шұғыл әкімшілік іс-әрекет шараларын жүргізіп, оны тез арада заңды жауапкершілікке тартуы керек. Өйткені тәжірибе жүзінде атап көрсетілген жағдайлардың алдын алмауы салдарының нәтижесінде қайғылы жағдайлар орын алып жатады⁴.

Айтылатын тағы бір жайт, отбасындағы дұрыс емес діни теріс тәрбие беру барлық әлеуметтік топтар мен ұлысқа, әртүрлі жас деңгейіне, қала мен ауылға бірдей дәрежеде қатысты.

Соның арқасында елімізде діни ахуал бірқалыпты түрде деп айтуға толықтай болады. Себебі, өзге діни жат ағымдар жетегіне ерген қаракөз қандастарымыз да, кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдер де аз емес. Өйткені, деструктивтік діни ағымдар уақыт өткен сайын көбеюде. «Деструктивтік діни ағымдар» деп кез келген радикалды фанатизмге негізделген. Елімізге таныс емес діни ағымдарды айтамыз. Яғни, біздің қоғамның сеніміне кіріп, алдап-арбайтын діни ағымдар. Бұлар ислам атын жамылып, дінімізге нұсқан келтіріп қатігездікке қылмысқа және лаңкестік әреттерге барып, оны жиғат сезімін пайдалану мақсатында бүркемелеп жан түршігерлік жағдайларға әкеліп соқтырады. Соның салдарынан кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдердің психологиясы күнделікті көзбен көріп, құлақпен естіп отырған соң күрт өзгереді. Жат ағымдағылар өздерінен басқаның бәрін кәпір, дінсіз деп танып, аяусыздық танытады. Негізі, ислам — рақымдылық, бейбітшілік пен қауіпсіздік діні. Ислам дінінде «экстремизм» немесе «терроризм» деген ұғымдар жоқ екеніне сенеміміз мол. Мұндай мәселенің туындайтын себебі, біріншіден, діни сауаттылығымыздың жоқтығы, екіншіден, әлеуметтік жағдайдың және рухани тәрбиенің жеткіліксіздігі болып табылады. Себебі, деструктивті діни ағымдардың өз жетегінде нақты отбасылары жоқ, тұрмыстық тапшылыққа ұшыраған немесе өмірден қиындық көріп түңілген адамдар кетіп жатады. Олардың өздері бұл жағдайға қалай тап болғанын білмей де қалады. Алғашында олар ақша беріп арбайды. Дүние мен ақшаға қызықтырып, уәдені үйіп-төгіп өздерінше сеніміне кіреді. Мұндай жағдайлар бүгінгі таңда Қазақстандық отбасыларды, соның ішінде, кәмелеттік жасқа толмаған жасөспірімдерді шырмап жатыр. Ата-аналар аузынан сүті кетпеген, оң мен солын ажыратып үлгермеген балаларын жетелеп апарып, өздері сондай ұйымдардың құрбанына айналуға.

Мақала тақырыбының өзекті екендігін назарға ала отырып, әлем елдерінде орын алып жатырған экстремизмнің және деструктивті теріс ағымдардың салдарынан өздерінің әрекеттеріне құқықтық есеп бере алмайтын кәмелеттік жасқа

толмаған балалардың зардап шегу жағдайлары қазіргі уақытта көбейіп бара жатырғаны баршамызға мәлім.

Балалар мен жасөспірімдерді теріс діни ағымдардан қорғау үшін олардың ата-аналарымен және заңды өкілдерімен алдын-алу шаралары туралы түсіндірме жұмыстарын көбірек жүргізе отырып, барлық жағдайларда құқық қорғау органдарымен және жергілікті атқарушы билік органдарымен, соның ішінде, орта және жоғары білім беру ұйымдарымен тығыз қарым-қатынаста кешенді шараларды өткізу туралы бағдарламалар қабылдауды ұсынамын.

Сонымен қатар, балалардың ғаламтор желісіне кіріп, теріс діни ағымдар туралы ақпараттар алуларына ең алдымен ата-аналары және олардың заңды өкілдері қатаң бақылау жасаулары керек екендігін естен шағармаған жөн.

Мақаланы қорытындылай келе, біздер еліміздегі діни тұрақтылықты сақтау үшін ертеңгі болашағымыз балалар мен жасөспірімдерді отансүйгіштікке, заңды құрметтеуге, ата дәстүрімізді, дінімізді және ана тілімізді сыйлауға үйретуге баршамыз қоғам болып ат салысқанда ғана қол жеткізетініміз анық.

---

¹ Қазақстан Республикасының Конституциясы. 30.08.1995 ж. (10.03.2017 жылғы енгізілген өзгерістер мен толықтырулар) // <https://online.zakon.kz>.

² Елбасының 2015 жылғы 20 мамырдағы Үздік отыздыққа апарар Ұлт Жоспары «100 нақты қадам» //Егемен Қазақстан газеті № 92 // online.zakon.kz.

³ Қазақстан Республикасының 23.04.2014ж. №199-IV «ПО туралы» Заңы (01.01.2017 жылғы енгізілген өзгерістер мен толықтырулар) // online.zakon.kz.

⁴ Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі №235-V Қазақстан Республикасының Заңымен қабылданды (01.01.2017 жылғы енгізілген өзгерістер мен толықтырулар) // online.zakon.kz.

ТҮЙІН

Автор бұл мақалада Қазақстан Республикасы құқық қорғау органдарының балаларды деструктивті ағымдардан сақтау бойынша іс-шараларының мәселелері жөнінде өзінің жан-жақты пікірін білдірген.

АННОТАЦИЯ

В этой статье автор указал свое объективное мнение по проблемным вопросам деятельности правоохранительной службы Республики Казахстан по обеспечению безопасности несовершеннолетних от деструктивных течений .

ANNOTATION

In this article, the author pointed out his objective opinion on the problematic issues of the law enforcement service of the Republic of Kazakhstan to ensure the safety of minors from destructive currents .

С.А. Мендыбаева — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының жалпы білім беру пәндері кафедрасының оқытушысы, полиция капитаны

УДК 001:811

**ҚАЗАҚСТАН ҒЫЛЫМЫНЫҢ БОЛАШАҒЫ — ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ
БУДУЩЕЕ КАЗАХСТАНСКОЙ НАУКИ – В КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ
THE FUTURE OF SCIENCE IN KAZAKHSTAN – IN KAZAKH LANGUAGE**

***Түйінді сөздер:** бәсекеге қабілеттілік, ана тілі, ұлттық мәдениет. ұлттық құндылықтар, дарынды жастар.*

***Ключевые слова:** конкурентноспособность, родной язык, национальная культура, национальная ценность, талантливая молодежь.*

***Keywords:** competitiveness, native language, national culture, national value, talented youth.*

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» Жолдауында қойылған міндеттерді жүзеге асыру жолдары ең алдымен гуманитарлық сала ғылымдарын осыған бағыттайды¹. Әрине, қоғам бір орында тұрмайды. Оның даму, өркендеу сатысына сәйкес ғылым да үнемі қарқынды дамып отыр.

Қазіргі таңда жоғары оқу орындарында қазақ тілін өз деңгейінде меңгерту білім берудің басты талаптарының бірі болып табылады. Өйткені мемлекеттік тілдің аясын кеңейту дегенімізде басты назар қазақ тілінің қоғамның барлық жүйелерінде белсенділігін арттыруға ауатыны белгілі. Атап айтсақ, қазіргі заман талабына сай қазақ тілінің нағыз техника тілі болып қалыптасуы болашақ Ішкі істер органдары қызметкерлерінің күнделікті кәсіби қызметтерінде тілді еркін қолдана білулерінен байқалады.

Осы орайда, қазақ тілін оқытуда құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсіби қызметінде маңызды орын алатын әдеби тілінің нормаларын, тілдің ресми-іскерлік және ғылыми стильдерін жан-жақты меңгеруді жетілдіру басты міндет болып табылады. Себебі, құқық қорғау органдарының қызметкерлері қызмет барысында азаматтармен үнемі қарым-қатынаста болады, көпшіліктің алдында, халық ортасында жүреді, сондықтан үштұғырлы тілді нақты игеру — полиция қызметкерлерінің бірден-бір алдына қойған мақсаты мен міндеттері.

Институт қабырғасындағы оқу үрдісінде коммуникативтік бағыт бере отырып, осы пәндерден алған білімдерін іс жүзінде, кәсіби мамандығында, еңбек ету барысында қолдана білуі көзделіп, курсанттардың жалпы дүниеге деген көзқарасын қалыптастырады. Себебі, тілге қатысты пәндерді зерделеу барысында тәрбиелік мақсат та жүзеге асырылады. Сондай-ақ қазақ тілін оқу арқылы курсанттардың рухани-адамгершілік және мәдениеттілік сезімдерінің қалыптасуына, өз бетімен білім алуына, алған білімдерін жедел-қызмет міндеттерін орындау барысында пайдалана алуына мол мүмкіншіліктер беріледі. Демек тілдік материалдарды атап

айтқанда, қазақ, орыс, ағылшын тілінің фонетикасын, грамматикасын, лексикасын, синтаксисін меңгерумен бірге курсантты ауызша сөйлеуге, өз ішкі пікірлерін жеткізуге, біліктіліктер қалыптастырылады².

Сонымен қатар, қазақ тілін оқытуда тәжірибелі практикалық қызметкерлерді сабақ беруге тарту кестесіне орай Ақтөбе қалалық ПБ-дан және Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінен тәжірибелі мамандар келіп сабақтар жүргізеді. Мұның өзі тәжірибе алмасудағы кафедрадағы профессорлық-оқытушылық құрамның кәсіби біліктілігін арттыратындығын көреміз.

Қазақстан ғылымының болашағы — жас ғалымдардың өркениетті 50 елдің қатарына қосылу мақсатында мемлекет ғылым-білімі жағынан бәсекеге қабілетті деңгейге жетуі керек. Әрбір жүрегі елім деп соққан адамның өзінің халқына, тіліне деген ерекше сезімі болатыны сөзсіз. Ұлттық санасы ояу ғана адамның өз елінің шын жанашыры екені белгілі. Халқымыздың халықтығының басты белгісі тілі болса, тіл сөйлеу мен ойды жеткізудің құралы болумен қатар, өткендегі олжаларды бүгінгі күнге, ал бүгінгі пайымдарымызды келешекке жеткізу үрдісінде де өте маңызды дәнекерлік міндет атқарып келеді. Қабырғалы ел ата-бабадан мұра болып қалған және қазіргі уақытта жаңа синтезге, жаңа бейнеге, жаңа кейіптерге айналып үлгерген біртұтас зерделі, аңсар-мұратты, ғылыми жетістіктер мен байлықтарды игере алатын құдіретті тіл арқылы ғана мәңгілік тұрақтылығын сақтай алады. Себебі, халық қай деңгейде тілдің бай қоры мен көркемділігін сақтап сөйлейтін болса, соғұрлым өрелі ойлайды, қай деңгейде ойласа, сол аяда сөйлейді.

Халық тәуелсіздігінің ең басты белгісі — оның ана тілі, ұлттық мәдениеті. Өзінің ана тілі, ұлттық мәдениеті жоқ ел өз алдына мемлекет болып өмір сүре алмайды. Дүниедегі барлық халық тәуелсіздікке ұлттық қадір-қасиетін, мәдениетін, ана тілін сақтап қалу үшін ұмтылады. Сондықтан, кез-келген мемлекет өзінің аумақтық салт-дәстүрін, ана тілін ерекше қорғайды. Еліміз тәуелсіздігін алғаннан «Мен қазақпын» деп бас көтергенен бастап, арада екі онжылдық уақыт өтті. Осы азды көп уақытта еліміз көптеген жетістікке, биіктерге жете білді. Халықтың әлеуметтік жағдайы көтеріліп, заң, өнеркәсіп, ғылым, экономика, денсаулық сақтау салалары өз алдына даму үстінде. Қазақ тілін дамытуда әр сала өз үлесін қосуы керек.

Шын мәнінде қазақ тілі — өзіндік әдеби, ғылыми және саяси жазу нормасы қалыптасқан бай тіл. Қазақ тілі — қазақ халқының этникалық тілі, яғни бұл тұрмыстық тілден бастап, ғылыми тілге дейінгі барлық салаларды қамтитын кешенді тіл. Ғылымға қол жеткізу, оның жетістіктерін қоғамдық өмірге, елдің игілігіне пайдалану, білімді де парасатты ұрпақ тәрбиелеу халқымыздың қашаннан бергі арманы. Ендеше, тілімізді қорғау, барынша дамыту — ғылымның асау толқынымен алысып, ардалы шынды бағындырған тілші ғалымдар мен жас мамандардың алдында тұрған ең өзекті мәселелердің бірі деп білемін³.

Осы бағытта Қазақстан Республикасы ПМ Ақтөбе заң институтында оқытушылардың кәсіби біліктілігін жетілдіру үшін ғылыми-тәжірибелік конференциялар мен педагогикалық оқуларды дамыту үшін жас оқытушылар мектебі, орыс тілінде білім алатын ұлты қазақ тыңдаушылары үшін қазақ тілі сабақтары өткізіледі. Бұл жұмыстардың негізгі мақсаты — туған халқының ұлттық мәдени

құндылықтары мен ана тілін меңгеруге деген ынтасын арттыру, шығармашылық ойлау және әдеби тілде сөйлей алу мүмкіндіктерін, рухани байлықтарын жүзеге асыруға жағдай туғызу, ұлттық мәдениетіміз бен тарихымызға, туған елге деген сүйіспеншілік, мақтаныш сезімін қалыптастыру, жастардың ғылымға деген ынта-ықыласын, кәсіби біліктілігі мен шығармашылық қабілетін арттыруға қолдау көрсету, сол арқылы еліміздің интеллектуалдық әлеуетін көтеру ісіне қызмет ету; түрлі байқаулар арқылы – дарынды жастарды табу, іріктеу, олардың тұлғалық және кәсіби тұрғыда көрінуіне, өсуіне жол ашу, сонымен қатар еліміздің даму болашағы үшін құнды, бағалы идеяларды ынталандыру, алға апару мүмкіндігі болып табылады.

Қазақ тілінің ғылым тіліне айнала бастауының алғашқы нышандары қалыптасуда. Түрлі ғылым салалары бойынша терминологиялық сөздіктер дайындалып, техникалық және басқа да терминдердің қазақша баламалары табыла бастады. Ана тілімізде әдеби шығармалар, ғылыми-бұқаралық, техникалық, құқықтық, педагогикалық, саяси, өнертанушылық әдебиеттер жариялануда. Мұнда негізінен оқытушылардың кәсіби шеберлігін дамыта отырып, қазақ тілін оқытудағы әдіс-тәсілдер көрсетілген. Сонымен қатар, курсанттардың заңға қатысты сөздік қорын байыту, қазақша ауызекі дұрыс сөйлеуге, заң терминдері мен атаулардың қазақша аудармасын білуге, сауатты жазуға үйрету, бір-бірімен сөйлесуге, оқығанын, көргенін, естігенін қысқаша әңгімелеп беруге жаттықтырылатындығы айтылған. Тілді үйрету үшін оқытушыдан талап етілетін басты нәрсе курсанттардың тілге деген мотивациясын, қызығушылығын, ынтасын дамыту жолдары көрсетілген. Оларға: лингвоелтанымдық және кәсіби бағдарлы оқытуға, ресми-іскери тілді меңгеруге бағытталған қазақ тілі оқулықтарының жарық көруі, электронды оқулықтардың, «Қазақша үйренейік», «Қазақша сұхбат» және т.б. CD дискілердің, аудио, видео кассеталардың жазылуы, сондай-ақ тілді оқып үйренудің жаңа әдіс-тәсілдерінің ПО қызметімен тығыз байланыста қолданылатын материалдар мен сөйлемдер таңдалған.

Курсанттарды қазақ тілінде өз ойын еркін жеткізе білуге дағдыландыру; қоғамдық саяси, әлеуметтік салаларға қажетті сөйлеу мәдениетін қалыптастыру; мамандыққа байланысты мәтіндерден қажетті ақпаратты тауып, оны сипаттауға, талдауға үйрету.

---

¹ Қазақстан Республикасы Президентінің 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік «Тілдерді қолдану мен дамытудың мемлекеттік бағдарламасы» // <http://adilet.zan.kz>.

² Қазақ тілін жаңаша жаңғыртып оқыту әдістері. — Алматы, 2011.

³ Қазақ тілі сабағында тіл дамыту. — Алматы, 2008.

ТҮЙІН

Аталған мақалада автор туған халқының ұлттық мәдени құндылықтары мен қазақ тілін меңгеруге деген ынтасын арттыруды шығармашылық ойлау және әдеби тілде сөйлей алу мүмкіндіктерін, жүзеге асыра отырып курсанттарды бәсекеге қабілетті қызметкер ретінде қалыптастырудың мәселелері қарастырылған.

АННОТАЦИЯ

В данной статье автор рассматривает вопросы развития национальной культуры, их ценностей, а также стремление курсантов овладеть казахским языком, творческим мышлением и литературным языком, подготавливая курсантов как конкурентоспособных сотрудников.

ANNOTATION

The author of the article touches upon the development of national culture and its values, and also the desire of cadets to master their native language and creative thinking, preparing them as competitive employees.

А. Намазбаев — Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының І-курс старшинасы, полиция аға сержанты
УДК 351.74/76

ПОЛИЦИЯ ҚЫЗМЕТКЕРІ БОЛУ — ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ЖОҒАРЫ МІНДЕТ

БЫТЬ СОТРУДНИКОМ ПОЛИЦИИ — ОТВЕТСТВЕННАЯ ЗАДАЧА

TO BE A POLICE OFFICER — A DEMANDING TASK

Түйінді сөздер: полиция, қызмет, міндет, жауапкершілік, қоғам, адамгершілік қасиеттер, азамат.

Ключевые слова: полиция, служба, честь, ответственность, общество, моральные качества, гражданин.

Keywords: police, service, honor, responsibility, society, moral qualities, citizen.

*«Мақсаты жоқ адам қандай да бір
қызметте қуаныш таба алмайды»
Д.Леонарди*

Полиция қызметкері болу — бұл жоғары жауапкершілік. Жауапкершілік әр адамның қалыптасуы мен дамуындағы маңызды байланыс. Жауапкершілік адамға жүктелетін талаптарды саналы түрде орындау болып табылады. Белгілі бір міндеттерді іске асыру ерікті күш-жігер арқылы жүзеге асырылады. Жауапты адам әрқашан қабылданған шешімдердің зардаптарын ойлайды және оның қызметін ұтымды тәсілмен басқарады. Сыртқы ортада болып жатқан жағдайларға қарамастан, жауапкершілікті толықтай өз мойнына алатын адам әрқашан өзің жоғалтпай әрекет жасауы қажет. Сол себепті полиция қызметкері жауапкершілік, адалдық, батылдық, сенімділік, шапшаңдылық сияқты қасиеттерге ие болу керек.

Полиция қызметіне жұмысқа кіргісі келетін адамға ең бірінші қойылатын сұрақ оның қарулы күштер қатарында қызмет еткендігі немесе етпегендігі жайында. Оған жүктелген ауыр міндеттерге байланысты полиция қызметкері

шыныққан денелі, қоян-қолтық ұрыс тәсілдерін жетік білуі тиіс. Шоғырланған адамдар тобынан қылмыскерді анықтайтын қабілеті де болуы қажет.

Меніңше, полиция қызметкері мамандығы секілді талап етілетін мамандық жоқ. Полиция қызметкері — қоғамның басты қамқоршысы. Бұл тұлғасыз бірде-бір ірі қоғамдық іс-шара өткізілмейді. Адамның өміріне, денсаулығына және мүлкіне қауіп төндіретін жағдай туындаса, құтқаруға полиция қызметкері әбден келуге дайын.

Полиция қызметкері тек қана заңға сәйкес әрекет етіп, қоғамның тыныштығын сақтауы қажет. Тек төтенше жағдайларда ғана адамға қарсы күш, я болмаса атыс қаруын қолданып, әрекет жасауы тиіс.

Полиция қызметкерлері көшелерде патрульдік іс-шаралар ұйымдастырып, түрлі ұйымдарда дәрістер мен профилактикалық алдын алу жұмыстарын жүргізіп, азаматтардың шағымдарымен ұсыныстарымен айналысып, қылмыстың алдын алуы үшін ерінбей еңбек етеді. Тәжірибе көрсеткендей, ішкі істер органдарында жұмыс істеуге жеткілікті қабілеті жоқ полиция қызметкерлері қызметінде сенімсіздік тудырып, жиі қателіктер жібереді. Қазіргі уақытта полиция мамандығы қоғамға өте қажет болып саналады. Көптеген компаниялар мен кәсіпорындар осы саладағы білікті мамандарды қажет етеді, сондықтан да қазіргі таңда полиция қызметкеріне зор жауапкершілік артылады.

Курсанттар арасында полиция мамандығының қоғамға қаншалықты қажеттілігі жайында сауалнама өткізілді.

Нәтижесінде келесідей қорытынды шығаруға болады :

жоғары сұранысқа ие емес — 18.

сұранысқа жеткілікті — 39.

жоғары сұранысқа ие — 43.

Құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне деген сұранысын ескере отырып, қоршаған ортада жетекші орындарды алатын мамандықтардың бірі болып табылатындығын аңғаруға болады. Бұл мамандық өкілдері үшін, ең алдымен, қиын жағдайға тап болған адамға қол ұшын созу. Сақтау және қорғау — олардың жұмысының басты мақсаты, ал олар үшін ең жақсы сыйлық — азаматтар тарапынан түскен құрмет пен сенім.

Ішкі істер министрлігінің кәсіби (біліктілік) стандарты бойынша ішкі істер қызметкерлері мынадай жеке қасиеттерге ие болу керек: ұйымдастырушылық, жауапкершілік, адалдық, ұқыптылық, топта жұмыс істей білу, батылдық, қайраттылық, ерік-жігер қабілеті, экстремалды жағдайларда тиімді жұмыс қабілетін орындау, адамдарға баж сезімін сендіру, тыңдай білу, құпияны сақтай білу.

Полицей — заңға бағынатын және барлық азаматтардың денсаулығы мен өмірін, құқықтары мен бостандықтарын, заңды мүдделерін, қылмыстық қол сұғушылықтан қорғайтын мемлекеттік уәкілеттік берілген тұлға. Сонымен қатар, полиция қызметкері жоспардағы немесе дайындық үстіндегі қылмыстың алдын алып, оны тоқтатуға және күдіктілерді ұстап, полиция бөлімшесіне жеткізіп, қоғамдық тыныштықты қамтамасыз ететін тұлға. Полицияның қызметі жиі оларды қауіп-қатерге ұшыратады, сондықтан мемлекет оларды жеке қорғану және

ұстау құралдарымен — снарядтармен, қару-жарақтармен және тағы басқа да бұйымдармен қамтамасыз етеді. Полицияда қызмет ету үшін жеткілікті деңгейде дене шынықтыру дайындығы бар, Қарулы Күштерде жұмыс істейтін немесе тиісті оқу орнында білім алған кез келген азамат қызмет атқара алады. Полиция қызметкерінің жұмысы өз ісіне мұқият қарайтын, сенімділік, ерік-жігерлілік, сабырлылық сияқты қасиеттерді қажет етеді. Полиция қызметкері басқа ешкімге ұқсамайтындай тұрақты психикаға, төзімділік пен салқын қандылыққа ие болуы керек. Сонымен қатар жиі адамдарда бұл қасиеттер қатыгездікпен ұштасады.

Бір сөзбен айтқанда, полиция мамандығы — басқа адамдар мен бүкіл қоғамның өмірін жақсартуға көмектесетін өз алдына қызықты, күрделі, қажетті кәсіп.

ТҮЙІН

Әлемдегі ең маңызды мамандықтардың бірі — полиция, өйткені ол адамдардың өміріне тікелей қатысы бар. Азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын, құндылықтарын қорғау — олардың басты мақсаты, сондықтан бұл мамандық зор жауапкершілікті қажет етеді.

АННОТАЦИЯ

Одна из самых важных профессий в мире — полицейская служба, поскольку она напрямую влияет на жизнь людей. Защита свобод и прав граждан является их основной целью и поэтому эта профессия требует большой ответственности.

ANNOTATION

One of the most important professions in the world is the police service, as it directly affects people's lives. The protection of their rights, freedoms and the rights of citizens is their main goal, and therefore this profession requires great responsibility.

Расулова Н.С. — начальник кафедры уголовного процесса Уральского юридического института МВД России, полковник полиции;

Шаламова Е.Ю. — слушатель 511 группы Уральского юридического института МВД России, младший лейтенант полиции

УДК 004:343

ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМ ВИДЕОКОНФЕРЕНЦ-СВЯЗИ — ПУТЬ К ОПТИМИЗАЦИИ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

БЕЙНЕКОНФЕРЕНЦИЯ БАЙЛАНЫС ЖҮЙЕЛЕРІН ЕНГІЗУ — АЛДЫН АЛА ТЕРГЕУДІ ОҢТАЙЛАНДЫРУ ЖОЛЫ

THE INTRODUCTION OF VIDEO CONFERENCING SYSTEMS — THE WAY TO OPTIMIZATION OF THE PRELIMINARY INVESTIGATION

Ключевые слова: *предварительное расследование, видеоконференц-связь, допрос, очная ставка, предъявление для опознания, эффективность.*

Keywords: *preliminary investigation, video conferencing, interrogation, confrontation, presentation for identification, efficiency.*

Түйінді сөздер: *алдын ала тергеу, видеоконференц-байланыс, жауап алу, күндізгі ставка, тану үшін ұсыну, тиімділік.*

В настоящее время современное общество обладает достаточно высоким потенциалом в области инновационных разработок и научно-технического прогресса, но не всегда прибегает к их применению в разных сферах деятельности. Особую остроту и практическую значимость приобретает использование некоторых научных трудов для наиболее эффективной борьбы с преступностью. Уже сегодня ученые и законодатели прогнозируют перспективы скорейшего нормативного закрепления порядка использования таких новейших технических разработок, как видеоконференц-связь (видеосвязь), тензометрическая платформа для оценки стрессового психофизического состояния человека, системы для ведения «электронных» уголовных дел, видеопротоколы, электронный судья и др.¹

Видеоконференц-связь (далее по тексту ВКС) — это современная технология взаимодействия двух и более человек на расстоянии, при котором может быть осуществлен обмен аудио- и видеоинформацией в реальном времени с записью данного взаимодействия².

Необходимость внедрения в процессуальную деятельность органов предварительного расследования новых способов получения доказательств с использованием передовых технологий, в том числе технических средств коммуникации, в частности видеоконференц-связи, системы Skype и др., уже не вызывает сомнений, поскольку ВКС обладает рядом достоинств: экономия времени, простота использования, почти неограниченное количество участников, реалистичность общения, а также безопасность. Эти преимущества ВКС могут быть проявлены не только в рамках взаимодействия людей, например, на предприятиях, обычном об-

щении посредством программы «Skype», но и в рамках уголовного судопроизводства. Данные достоинства позволят снизить время предварительного расследования, то есть обеспечить разумность сроков уголовного судопроизводства, поскольку не потребуются временные затраты на переезды участников уголовного судопроизводства, которые обладают информацией, имеющей значение для установления объективной истины, но находятся достаточно далеко от места предварительного расследования, а также – существенно сократить процессуальные издержки.

Системы ВКС не получили применения в деятельности, связанной с собиранием доказательств по уголовным делам в досудебных стадиях, тем не менее, их использование при производстве некоторых следственных действий в ходе расследования преступления позволило бы совершенствовать и оптимизировать процесс доказывания и положительным образом повлиять на работу правоохранительного аппарата.

Так, одно из первых изменений по вопросу допроса свидетеля посредством видеоконференц-связи было внесено Федеральным законом от 20.03.2011 № 39-ФЗ в УПК РФ, которым введена статья 278.1. «Особенности допроса свидетеля путем использования систем видеоконференц-связи». Вместе с тем данная статья регламентирует порядок допроса свидетеля только в судебном разбирательстве, не распространяя свое действие на досудебное производство. В свою очередь проведенный в ходе выполнения работы анализ следственной практики показал, что в настоящее время наиболее острую необходимость во внедрении в процесс доказывания такого технического средства как ВКС испытывают именно органы предварительного следствия.

Изучение следственной практики позволяет сделать вывод о том, что в настоящее время органы предварительного расследования остро нуждаются в использовании систем видеоконференц-связи при производстве следственных действий по уголовным делам. При проведении исследования было проведено интервьюирование сотрудников следственной части СУ УМВД России по г. Екатеринбург по расследованию уголовных дел в сфере экономики и организованной преступности против личности и собственности. По мнению опрошенных следователей, использование систем ВКС при производстве отдельных следственных действий (допрос, очная ставка, предъявление для опознания) положительно отразится на процессе доказывания и позволит сократить сроки производства по делу (особенно при расследовании экономических преступлений, когда потерпевшие и свидетели находятся в других регионах страны).

Опрос следователей и судей города Екатеринбурга показал, что на сегодня в ходе расследования активно применяются технические средства коммуникации – системы ВКС только при продлении сроков стражи, что позволяет значительно экономить ресурсы (нет необходимости привлекать конвой, специализированный автомобиль для сопровождения и охраны преступника и т.д.).

По мнению следователей, назрела проблема применения системы ВКС в рамках расследования преступлений экономической направленности. Согласно официальным данным статистики МВД России за семь месяцев 2018 года правоохранительными органами всего выявлено 76,9 тыс. преступлений экономической направленности. Подразделениями органов внутренних дел выявлено – 66,4 тыс. преступлений, что составляет почти 86,3% от общего массива³. Имущественный вред от преступных деяний указанной категории исчисляется миллиардами (за январь-июль 2018 года только по окончанным уголовным делам размер причиненного материального ущерба составил 280,9 млрд. руб.)⁴, что существенным образом подрывает не только экономическую деятельность отдельных субъектов, но и отрицательно сказывается на развитии экономики государства в целом, в связи с чем, борьба с экономической преступностью в России продолжает оставаться актуальной, пристально контролируется правительством, а соответственно требует эффективного преобразования деятельности правоохранительных органов. Одним из способов преобразования деятельности и повышения её эффективности выступает использование технических средств коммуникации – систем ВКС на стадии предварительного расследования.

Анализ практики следственных подразделений ГУ МВД России по Свердловской области позволяет сделать вывод о том, что наибольшие затруднения в производстве таких следственных действий как допрос, очная ставка, предъявление для опознания возникают в случаях, когда их участники проживают не только за пределами Свердловской области, но и за пределами Российской Федерации. Чаще всего с такими ситуациями сталкиваются следователи, расследующие уголовные дела по преступлениям, совершенным в экономической сфере организованными группами, преступными сообществами, бандами, мошенничеств по типу «финансовых пирамид», где количество потерпевших превышает сотни человек и география их проживания достаточно обширна.

Так, в период 2011-2012 гг. в производстве следователя следственной части СУ УМВД России по г. Екатеринбург находилось уголовное дело, возбужденное по признакам преступления, предусмотренного ч.4 ст. 159 УК РФ, по заявлению П., у которого путем обмана были похищены денежные средства в особо крупном размере. В ходе расследования уголовного дела рассматривалась версия причастности к совершению преступления гражданина Л., проживающего в г. Сыктывкаре, который в ходе допроса заявил о том, что денежные средства он не похищал, а вложил в развитие совместного с гражданином П. бизнеса в г. Сыктывкаре. Срок расследования по делу составил 12 месяцев по причине невозможности своевременного производства 8-и очных ставок, которые требовалось провести с участием лиц, проживающих на территории г. Сыктывкар⁵. При расследовании данного уголовного дела следователь совершил служебные командировки в указанный город более 12 раз (перелет сообщением Екатеринбург-Москва-Сыктывкар-Москва-Екатеринбург).

Особое внимание необходимо обратить на подготовку следователя к указанным командировкам, заключающуюся не только в оформлении проездных документов. Следователю пришлось приложить колоссальные усилия, чтобы сначала объяснить потерпевшему и свидетелям, проживающим на территории г. Екатеринбург, необходимость производства очных ставок с лицами, находящимися в г. Сыктывкаре, и убедить согласиться совершить поездку. Кроме того, получить достоверную информацию из г. Сыктывкара о том, что подозреваемый Л. и свидетели на период командировки будут находиться по месту жительства. В результате, следователь в разное время вывозил одних и тех же участников очной ставки в г. Сыктывкар. В случае отказа свидетеля в четвертый раз выезжать в г. Сыктывкар, следователю пришлось убеждать лиц, проживающих в г. Сыктывкаре, в необходимости вылета в г. Екатеринбург для производства следственного действия. После 12 месяцев расследования уголовное дело прекращено по основанию, предусмотренному п.2 ч.1 ст. 24 УПК РФ, в основу принятого решения были положены результаты проведенных очных ставок.

По нашему мнению, применение ВКС при производстве некоторых следственных действий, прежде всего, способствует осуществлению уголовного судопроизводства в разумный срок и повышению эффективности расследования, поскольку позволит оперативно получить сведения о совершенном преступлении, соответственно повлиять на раскрываемость. Норма, закрепленная в ч. 1 ст. 152 УПК РФ, наделяет следователя правом поручить производство конкретного следственного действия другому следователю или органу дознания, однако правоприменителям хорошо известно, что для качественного производства допроса зачастую необходимо абсолютное ориентирование в материалах уголовного дела, чего априори лишен исполнитель поручения. В связи с чем, добросовестному следователю остается либо самому выезжать в дальние командировки, либо требовать от свидетеля явки к себе, либо, наконец, заранее настраиваться на повторные поручения о производстве отдельных следственных действий. Разумеется, любой из указанных вариантов ведет к затягиванию сроков расследования.

Другая ситуация: необходимость производства очной ставки между содержащимся под стражей обвиняемым и свидетелем, который уже осужден по другому уголовному делу и отбывает наказание в исправительном учреждении, находящемся за пределами места, где производится расследование. В данном случае производство следственного действия возможно только при организации этапирования из данного учреждения к месту проведения допроса, при этом, на практике, процедура этапирования зачастую занимает более месяца. Опять же возникает вопрос соблюдения сроков расследования либо, как альтернатива, отказ от производства очной ставки, что не всегда является благом для установления истины по уголовному делу.

Надо полагать, что во всех подобных случаях производство допроса, очной ставки или опознания посредством систем ВКС позволило бы следователю существенно сэкономить время расследования и повысить его эффективность.

Кроме того, производство допроса посредством систем ВКС в большинстве случаев было бы удобнее и для самих допрашиваемых лиц. Очевидно, что явиться для дачи показаний в близлежащий отдел полиции гораздо проще, чем прибыть в другой город.

Использование систем ВКС может стать мерой, направленной на повышение достоверности даваемых показаний. В случае, когда вызов на допрос из-за дальности расстояний влечет для вызываемого лица серьезные неудобства, многим потенциальным свидетелям гораздо проще сразу заявить о своей неосведомленности об обстоятельствах расследуемого преступления, чем честно давать подробные показания, неоднократно совершая для этого многокилометровые поездки⁶.

В качестве положительного момента необходимо отметить и то, что дистанционный допрос может способствовать большей откровенности лиц, опасющихся посткриминального воздействия; поэтому такую форму допроса можно рассматривать в качестве дополнительной меры безопасности.

Кроме того, показания, полученные с помощью системы ВКС, позволят следователю использовать дополнительное (помимо протокола) средство их фиксации – видеозапись производимого допроса или очной ставки, что в последующем будет являться доказательством для суда из законного получения точного и правильного их фиксирования в протоколе и отсутствия какого-либо принуждения со стороны правоохранительных органов.

И наконец, регламентация в УПК РФ применения систем ВКС при производстве следственных действий в ходе предварительного расследования позволит унифицировать уголовно-процессуальное законодательство, что значительно расширит возможности правоохранительных органов при собирании доказательств и позволит оптимизировать стадию предварительного расследования.

Таким образом, на наш взгляд, целесообразно внести в УПК РФ новую статью 164.1. «Общие правила производства следственных действий с использованием системы видеоконференц-связи», дополнив соответствующими изменениями статью 189 «Общие правила проведения допроса», статью 192 «Очная ставка», статью 193 «Предъявление для опознания».

---

¹ Семенцов В.А. Новое следственное действие – проверка показаний на полиграфе // Российский юридический журнал. — 2010. — № 5. С. 132; Федюнин А.Е. Теоретические и прикладные проблемы использования технических средств в раскрытии и расследовании преступлений: Дис. ... д-ра юрид. наук. — Саратов, 2007. С.24; Волеводз А.Г. Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса. — М.: ООО «Юрлитинформ», 2002. С. 390 и др.

² Обзор Tadviser // www.tadviser.ru/index.php.

³ Краткая характеристика состояния преступности за январь-июль 2018 // Официальный сайт МВД РФ. // <http://mvd.ru/reports/item/8306504>.

⁴ Там же.

⁵ Уголовное дело по заявлению гражданина П. по преступлению, предусмотренному ч.4 ст. 159 УК РФ, архив СУ УМВД России по г. Екатеринбург.

⁶ Сильнов М.А., Герман А.С. Практика применения видеоконференц-связи в уголовном процессе // Уголовный процесс. — 2012. — № 9. С. 56.

АННОТАЦИЯ

В статье обосновывается необходимость оптимизации и совершенствования процесса доказывания путем использования видеоконференц-связи при производстве отдельных следственных действий в стадии предварительного расследования, предлагаются соответствующие изменения закона.

ТҮЙІН

Мақалада алдын ала зерттеу сатысында жекелеген тергеу әрекеттерін жүргізу кезінде бейнеконференциялық байланысты пайдалану арқылы дәлелдеу процесін оңтайландыру және жетілдіру қажеттілігі негізделеді, заңның тиісті өзгерістері ұсынылады.

ANNOTATION

The article substantiates the need to optimize and improve the process of proof through the use of video conferencing in the production of individual investigative actions at the stage of preliminary investigation, proposes appropriate changes to the law.

Сагинтаева А.А. — преподаватель-методист учебно-методического центра Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева, майор полиции

УДК 323

ОСНОВНЫЕ ИДЕИ ПОСЛАНИЯ ПРЕЗИДЕНТА РК – ПУТЬ В БУДУЩЕЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ЖОЛДАУЫНЫҢ НЕГІЗГІ ИДЕЯЛАРЫ — БОЛАШАҚҚА БАСТАР ЖОЛ

THE MAIN IDEA OF THE MESSAGE OF THE PRESIDENT OF RK – THE WAY OF THE FUTURE

Ключевые слова: цель, задача, предложения, народ, государство, реализация.

Түйінді сөздер: мақсат, тапсырма, ұсыныс, халық, мемлекет, жүзеге асыру.

Key words: purpose, task, offers, people, state, implementation.

Каждый житель Казахстана ежегодно ждет Послание Президента народу Республики, так как в каждом Послании озвучиваются новые задачи и цели, которые выполняются и достигаются. Наша стратегическая цель – к 2025 году войти в число наиболее развитых стран мира.

Благодаря выставленной стратегии Елбасы, а также сплоченности и целеустремленности казахстанского народа, мы добились повышения международного авторитета Казахстана. Развивается малый и средний бизнес, составляющий основу процветания экономики. В рейтинге ведения бизнеса Всемирного банка Казахстан поднялся на первый четвертый десяток места среди 190 стран.

10 января 2018 года президент Н.А.Назарбаев выступил с Посланием к народу Республики. Если говорить об основных направлениях Послания, которые реализуются, то можно выделить следующее: во-первых, реализуется План нации – 100 конкретных шагов, из которых 60 уже исполнены. Остальные носят в основном долгосрочный характер и осуществляются планомерно.

Успешно реализуется Программа индустриализации. Принята комплексная программа «Цифровой Казахстан». Разработан комплексный Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года.

Действительно, что касается того, что с 1 января 2018 года в городах районного значения, селах и сельских округах с численностью населения свыше 2 тысяч человек законодательно предусмотрено внедрение самостоятельного бюджета и коммунальной собственности местного самоуправления. С 2020 года эти нормы будут действовать во всех населенных пунктах. В бюджет села передано 7 видов налоговых и других неналоговых поступлений, а также 19 направлений расходов. Это позволит вовлечь население в решение вопросов местного значения. Кроме того, государственные органы должны применять современные цифровые технологии для учета замечаний и предложений граждан в режиме реального времени и оперативного реагирования. Это упростит работу.

По мнению Главы государства, наши долгосрочные цели остаются неизменными, все необходимые программы у нас есть. Мы создали независимый Казахстан, который стал брендом, вызывающим доверие и уважение в мире. В 2017 году наша страна стала непостоянным членом Совета Безопасности ООН. В январе 2018 года мы председательствуем в нем.

Сегодня Казахстан стал первым государством среди стран СНГ и Восточной Европы, которое мировое сообщество избрало для проведения Всемирной специализированной выставки «ЭКСПО». В Казахстане выстроена успешно функционирующая модель рыночной экономики.

В 2017 году страна, преодолев негативные последствия мирового кризиса, вернулась на траекторию уверенного роста.

Благополучное развитие Казахстана позволило сформироваться среднему классу.

Бедность сократилась в 13 раз, уровень безработицы снизился до 4,9%.

В основе социально-экономических успехов страны – гражданский мир, межнациональное и межконфессиональное согласие, которые продолжают оставаться нашей главной ценностью.

Также Н.А.Назарбаев сообщил, что уверен у Казахстана есть все необходимое для вхождения в число лидеров нового мира, и народ Казахстана верит и стремится. Тем не менее Нурсултан Абишевич Назарбаев отметил: «Мы должны четко осознавать, что достижения Казахстана – надежная база, но не гарантия завтрашних успехов»¹.

Поэтому Глава государства поставил основные задачи на 2018 год:

1. Индустриализация должна стать флагманом внедрения новых технологий.
2. Ресурсный потенциал должен развиваться.

3. «Умные технологии» – шанс для рывка в развитии агропромышленного комплекса.

4. Необходимо повысить эффективность транспортно-логистической инфраструктуры.

6. «Перезагрузка» финансового сектора.

7. Человеческий капитал – основа модернизации.

8. Эффективное государственное управление.

9. Борьба с коррупцией и верховенство закона.

10. «Умные города» для «умной нации»².

Полагаем, что данные задачи понятны и ясны, а главное выполнимы в дружном и сплоченном государстве. И как говорит Нурсултан Абишевич Назарбаев: «Чтобы соответствовать новому времени, нам предстоит сплотиться в единую нацию – нацию, стоящую на пороге исторического восхождения в условиях Четвертой промышленной революции»³.

---

¹ Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана 10 января 2018г. «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» // akorda.kz.

² Там же.

³ Там же.

АННОТАЦИЯ:

В настоящей статье рассматривается реализация поставленных задач и ряд крупных программ, а также нацеленность выполнения масштабной и фундаментальной работы для становления народа Казахстана сильных и ответственных людей.

ТҮЙІН

Осы бапта алға қойылған міндеттер мен бірқатар ірі бағдарламалардың іске асырылуы, сондай-ақ Қазақстан халқының күшті және жауапты адамдардың қалыптасуы үшін ауқымды және фундаментальды жұмысты орындаудың бағыттылығы қарастырылады.

ANNOTATION

This article discusses the implementation of the tasks and a number of major programs. As well as the focus of large-scale and fundamental work for the formation of the people of Kazakhstan strong and responsible people.

А.А. Сағынтаева — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының кәсіптік және қосымша білім факультетінің аға оқытушы әдіскері, полиция майоры

Ш.Ө. Смағұлова — Қазақстан Республикасы ИМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының РБЖ тобының инспекторы, полиция аға лейтенанты

ӘОЖ 355:359

ӘУЕ КӨЛІКТЕРІНІҢ АПАТ САЛДАРЫ МЕН ҚАУІПСІЗДІК ШАРАЛАРЫН ҚАРАСТЫРУ

РАССМОТРЕНИЕ ПОСЛЕДСТВИЙ АВАРИИ И МЕРЫ БЕЗОПАСНОСТИ ВОЗДУШНОГО ТРАНСПОРТА

CONSIDERATION OF THE CONSEQUENCES OF THE ACCIDENT AND SAFETY MEASURES IN AIR TRANSPORT

***Түйінді сөздер:** авиация, әуе апаты, әуе индустриясы, әуе көлігі, әуетасымал көлігі, апат салдарын болдыртпау шаралары, әуе апат салдарының себептері, азаматтық авиация.*

***Ключевые слова:** авиация, авиа катастрофы, авиа индустрия, авиа-транспорт, воздушные перевозки, меры по предотвращению последствий аварии, причины последствий воздушной аварии, гражданская авиация.*

***Keywords:** aviation, flight accidents, aviation industry, air transportation, air traffic, measures to prevent the consequences of an accident, the causes of the consequences of an air accident, civil aviation.*

Көлік қатынасы жолаушыларының пікіріне құлақ ассақ, олар қауіпсіз көлік түрі деп жер бетінде рельсті жолмен жүретін пойызды және су кемесін атайды. Дегенмен статистика бағамы керісінше дәлелдерді көрсетеді. Яғни, жолаушылар үшін қауіптігі төмен көліктер қатарында жетекшілікті ұшақ бастап тұр. Тізбектей келе, соңынан су кемесі, теміржол пойызы, құрлықта жүретін автокөліктерге тиесілі. Мүмкін, аспанда қалықтаған темір тұлпардың қауіпсіздігі жайлы көзқарасымызды өзгерткен жөн бе деген сауал туындайды.

Әуе көлігі — әуемен ұшатын жолаушылар, пошта және жүк тасымал көліктерінің бірі болып саналады. Басқа көлік түрлерінен өзгешелігі — жылдамдығында.

Әуелден, адам баласы құс секілді аспанда самғап ұшуды арман еткен болатын. Олардың қиял ойларын таңба тастарға басылып, пырақ секілді аңызды кейіпкерлерге қанат бітірген. Бұған ата-бабаларымыздың аспан әлеміне аса қызығушылығы ерекше екенін аңғартатынын байқаймыз. Жылдар өтіп, заман өзгерді. Кешегі қиял, бүгінгі дүниенің нақтылығы. Адам баласының бойына қанат бітпесе де, ойлау қаблеті арқылы қанаттанып, әуе кеңістігіне ұшып самғады. Тіпті әуе қосмосты да бағындыра алды. Ғылым мен білімнің тағы бір теңдессіз жетістігі, адам баласының қолымен жасалды.

Осылайша әуе көлігін жасау және дамыту АҚШ және еуропа елдерінің бірқатар елдерінде бірінші дүние жүзілік соғысынан кейін пайда болған. Франция мен Герман елдерінде әуе қатынас көлігі ретінде 1920 жылдан бастап қарқынды дамыды. Ал, Ресей елінде алғашқы жолаушы рейстері болып Мәскеу – Нижний-Новгород әуе қатынасы 1923 жылы іске қосылған. Айтарлық, әуе көлігі алғаш пайда болғаннан бері, жолаушылар, пошта және жүк тасымалы ретінде тиімді пайдалануда. Өзге көлік түрлеріне қарағанда, басымдығы еш бөгетсіз жылдамдығында.

Осылайша, ұшақ индустриясы елеусіз дами бастады. Қазақ жеріне әуе кемесі алғаш болып 1918 жылдың тоғызыншы қаңтарында ұшып сәтті қонған. Мартөк ауылы (Ақтөбе қаласы маңында) – Новосергеевка бағытында 350 км арақашықтықты 1 сағат 20 минутта «Фарман-30» ұшағы Н.С.Горбунов пен В.Р. Браунның басшылығымен сәтті ұшып өтті. Бұл жұртты таңғалдырған, құлақ түрерлік оқиға болған деседі.

Арада бір ғасырға жуық жылдар өтіп, әуетасымал саласы аса дамып кеткенді. Сервистік қызмет көрсетуінен бастап, жылдамдық еселеп артып кетті. Жайлылық пен қауіпсіздік алға тартылды. Әрине оның барлығы тектен-тек емес. Әуе жолымен қатынау ең ыңғайлы әрі тиімді болғанымен, қауіпсіз көліктер қатарына жатқызу әзірше мүмкін емес. Аспанға шарықтап ұшамын деушілердің талайлары келеңсіз апат салдарынан көз жұмып, сұм ажал талай құрбандардың өмірін қиған. Көбіне техниканың бұзылу ақаулығынан аспанға шарықтай ұшқан әуе кемелері жер қойнауына зымырай ұшып, жарылыс салдары болған. Аналитикалық статистикаға сүйене қарасақ, халық арасында әуе ұшағына сенімсіздік көлемі басым болғандықтан әуе апаттарының салдарынан болғандығын көрсетеді. Алайда әуе апаттары жол көлікке қарағанда бірнеше есе аз екендігін дәлелдейді. Ұшақ апатының шамамен елу пайызға жуығы ұшқыш маманның жіберген қателігінен болса, жеті пайызы, әуе кемесінің экипажы мүшелері себепші болуынан, жиырма екі пайызы техникалық құрылғылардың ауытқылуларына тиесілі болса, он екі пайызы ауа-райы қолайсыздығы, тек тоғыз пайызы ғана қасақана жасауынан деп сарапшылар есептеген екен. Сондай-ақ, жан-жал апат кезінде шамамен бір миллион жәбірленген адамдар ішінде тек сегізінші көз жұму мүмкіндігі барын пайымдайды¹. Бірнеше әуе көліктерінің апатына тоқталып, себептеріне көңіл аударып көрейік.

1. 1960 жылғы 4 қазанда сейсенбі күні кешкі Бостон қаласының шет жағында (штат Массачусетс) болған ірі авиациялық апат. Турбиналы-винтті Lockheed-188A Electra авиалайнерімен Eastern Air Lines (EAL) америкалық авиакомпаниясы Бостоннан Филадельфияға қарай жолаушылар тасымалын жасаған болатын, алайда ұшақтың әуеге көтерілгеніне жарты минут та өтпестен ол Бостон айлағына құлады және осы апат салдарынан 62 адам көз жұмды. Апаттың шығу себепін ұшақтың бір топ қараторғайымен соқтығысып қалуымен түсіндірді, соның нәтижесінде бірнеше қозғалтқыштар істен шыққан, үйлесімсіздік орын алған әрі жылдамдық пен көтергіш күш тепе-теңдігін жоғалтқан деседі. Бұл — құстармен соқтығысу салдарынан орын алған ірі авиациялық апат.

2. Braniff Airways әуе компаниясының Lockheed L-188A Electra ұшағымен 1959 жылы 29 қыркүйегінде болған апат. Жаңа авиалайнер қолайлы ауа райында

Хьюстоннан Далласқа (екеуі де Техас штатында) кәдуілгі жолаушы тасымалы рейсін жасап жатқан болатын, сол кезде кенет оның қанаты бөлініп қалды. Басқаруын жоғалтып, машина Буффало қаласының жанындағы Леон аумағында жерге құлады, бортта отырған барлық 34 адам қаза тапты.

3. Қырғызстанның Шу облысы Сокулук ауданы Дача-Суу ауылында, әуежайға жақын жерде 2017 жылдың он алтыншы қаңтарында, сағат таңғы 07:31-де Гонконгтен Түркияға бет алған жүк ұшағы құлады. ТЖМ деректеріне сәйкес түрік авиа желісіне тиесілі ұшақ Гонконгтен Түркияға бет алған. Авиалайнер «Манас» әуежайынан май құюды жоспарлаған. Тұман салдарынан ұшақ ұшу-қону жолағына қона алмай қалған, апатқа ұшыраған.

4. Амритсар қаласынан Нью-Делиге бет алған «Боингтің» иллюминаторы, яғни, әйнегі ұшып кеткен. Оны бір жолаушы орнына бекітемін дегенше, ұшақтағы үш адам төбеден құлаған жүктен жарақат алды. Сонымен қатар, Нью-Йорктен Далласқа бет алған ұшақтың бір қозғалтқышы жарылып, әйнекті шаққан. Қатты жел орындықта отырған әйелді тысқа сүйрей жөнелген. Жолаушылар жабылып оны ішке тартып кіргізгенмен, азаматша жантәсілім етті. Қалған 148 адам дін аман. Бұрын мұндай әуе апаттары туралы естігенде таңқалатын жұрттың қазір құлағы үйрене бастағандай. Өйткені, ұшақтар тым жиі құлап жатыр. Адамзат тарихындағы ең үлкен әуе апаты 1977 жылдың 27 наурызында Лос-Родос әуежайында болған. Ол кезде 583 адам көз жұмған.

5. 2017 жылы Қазақстанда 6 әуе апаты болған, салдарынан 11 адам қаза тапты. 2016 жылы ұшақ пен тікұшақтарды қоса алғанда 4 апат болды. 7 отандасымыз опат болды. 2015 жылы 4 әуе апатынан 7 адам көз жұмды. 2014 жылы төбеден 4 әуе көлігі құлап, 3 адамның өмірін жалмады. 2013 жылы 5 әуе апатынан 24 отандасымыз көз жұмды ².

«Апат айтып келмейді» деген қанатты сөздің астарында терең мән бар. Сондықтан да, қандай төтенше жағдай болмасын, біздің елдің азаматтары өз білімдерін одан әрі жетілдіруді азаматтық борышы ретінде санаса артық болмас. Қорытындылай келе, төменде келтірілген ұсынымдарды мұқият орындасақ, аяқ асты жағдайларда тірі қалу мүмкіндігі арта түсері сөзсіз.

Ұшуға дейін не істеу керек?

1. Алып ұшақтарды таңдаңыз. Егер авиалайнерді таңдау мүмкіндігіңіз бар болса, онда алып ұшақтарды таңдаңыз. АҚШ азаматтық авиация федералды басқармасының (FAA) зерттеулеріне сүйенсек, үлкен ұшақтар апатқа ұшыраған жағдайда кинетикалық энергияны көп мөлшерде сіңіреді, ал бұл жолаушылардың тірі қалу мүмкіндігін арттырады.

2. Қауіпсіз орындарды таңдаңыз. Апат кезінде бүлінбейтін аймақ қауіпсіз болып саналады. Алайда, апат кезінде ұшақтың қай аймағы бүлінбейтінін алдын-ала болжау қиын. Сондықтан, апаттық жағдайда шығар есіктің төңірегінде отырған дұрыс. Гринвич университетінің математикалық модельдеу профессоры Эда Галидің пайымдауынша, авиаапаттарда тірі қалғандардың көбі шығар есікке жақын бес қатардың бірінде отырғандар. Бұдан алыс отырғандардың тірі қалу мүмкіндігі аз болған. Егер орныңыз шығар есіктің төңірегінде болмаса, онда өткелдің жанынан

орын таңдаңыз. Сізге дәретханаға бару оңай болады, сонымен қатар, иллюмина-тордың жанында отырғандарға қарағанда тірі қалу мүмкіндігіңіз артады.

3. Ыңғайлы киініңіз. Ұшақтарға жанармай көп құйылады, сондықтан апат кезінде өрт шығуы мүмкін. Қысқа етекте, белдемшелерге қарағанда етек-жеңі ұзын киімдер киюге тырысыңыз. Осылайша күйіп қалудың алдын аласыз. Нейлон мен басқа да синтетикалық материалдардан тігілген киімдер тез тұтана–тыны анық, сондықтан ұшаққа табиғи маталардан — мақта-жүннен тоқылған және т.б. киімдерді киюге тырысқан жөн. Сонымен қатар аяққа мығым тұратын аяқ киімдерді таңдаңыз. Егер жүгіру қажет болса, биік өкшелі туфлимен жүгіре алмайтыныңызды ескеріңіз, ал сүйретпелер аяғыңыздан түсіп қалуы мүмкін.

4. Қауіпсіздік ережесін сақтаңыз. Ұшақпен жиі ұшатын адамдар апат кезінде не істеу керектігін білмейтін болып шыққан. Қауіпсіздік ережелерінде шығу есіктері көрсетілген схема бар. Оны да алдын ала-біліп және жақын жердегі шығу есігі құлыпталған жағдайда басқа есіктерге қарай жетуге болатынын ойластырып алған жөн. Қауіпсіздік ережелерін оқи отырып, апат кезінде шығатын жолыңызды ойша тұжырымдап алыңыз.

5. Ұшқаннан кейінгі 3 минут және қонар алдындағы 8 минут. Статистика бойынша әуе апаттарының 80%-ы осы ұшу мен қону кезіндегі 11 минутта болады екен. Осы уақытта ұйықтамауға тырысыңыз және бортқа ішімдік ішіп кірмеңіз. Бұл екеуі де зейін қоюді төмендетіп, әрекет етуге кедергі келтіреді;

6. Қауіпсіздік белбеуін тағып отырыңыз. Оқыс жағдайда;

7. Дұрыс отырыңыз. Апаттық жағдайда қону кезінде қалай отырғандығыңыз, қонғанда артық жарақат алу-алмауыңызға әсер етеді. Егер алдыңғы жағыңызда орындық болса, оны қолыңызбен қапсыра құшақтап, арқасына басыңызбен жабысып алыңыз. Егер алдыңызда орындық жоқ болса немесе алыста болса, еңкейіп, басыңызды тізеңізге қойып, қолыңызбен жауып алыңыз;

8. Салқынқандылық танытыңыз. Бұл оңай болмаса да, байбаламға салынбаңыз. Көп нәрсе өзіңізге байланысты. Апат кезінде ұшқышпен байланыс үзілуі мүмкін, ал стюардессалар өз қамымен жүгіруі мүмкін, аталған жағдайда бәрін өз қолыңызға алып, тез әрекет жасаңыз. Суға қону кезінде суға батырмайтын жилетті алдын ала киіп алу ұсынылады. Алайда мұны ұшақтан шыққанша кимеген дұрыс. Алдын ала ауа толтырылған жилет салонда емін-еркін жүруіңізге кедергі келтіреді.

9. Жүгіңізді емес, өміріңізді құтқарыңыз. Сөрелерден жүк аламын деп жүріп өміріңіз үшін маңызды бірнеше секундты жоғалтып аласыз. Сонымен қатар, өзге жолаушылардың уақытын аласыз.

10. Қашыңыз. Өртенген ұшақ жерге кеп тірелгенде, оның жарылуына 90 секундтай уақыт қажет болады. Қауіпсіз қашықтық — апат болған жерден 150 метр қашықтық. Осы кезде аяқ киіміңіздің ыңғайлы болуы өте маңызды. Алайда ұшақтан тым алыс кетіп қалмаңыз, құтқарушыларды байқамай қалуыңыз мүмкін³.

---

¹ Bag7.kz.

² <https://kaz.caravan.kz/zhangalyqtar/>.

³ <https://massaget.kz/layfstayl/zhadnama/20268/>.

ТҮЙІН

Аталған мақалада, автор әуе көліктерінің пайда болу кезеңдерін айшық баяндап, қазіргі таңдағы апат болу салдарының себептері мен әрі ұшу кезінде қауіпсіздік сақтау шараларын ұсынған.

АННОТАЦИЯ

Бұл мақалада авторлар алғашқы азаматтық авиажелілер туралы, сондай-ақ әуе апаттарының пайда болу себептері және олардың қауіпсіздігінің кейбір шаралары туралы баяндайды

ANNOTATION

In this article, the authors talk about the first civilian airlines, also about the causes of aircraft crashes and about some of its safety measures.

Чупринюк Н.А. — старший преподаватель кафедры уголовного процесса и криминалистики Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, подполковник полиции;

Тайшыбаева А.С. — старший преподаватель кафедры уголовного процесса и криминалистики Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, майор полиции

УДК 343

ОСНОВНОЙ ПОРЯДОК СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ

(дактилоскопический материал)

СӨТ САРАПТАМАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТӘРТІБІ

(дактилоскопиялық материал)

BASIC FORENSIC EXAMINATIONS

(fingerprint material)

Ключевые слова: трасология, учение о следах, следоведение, классификация следов, история, криминалистика.

Түйін сөздер: трасология, іздер туралы ілім, іздердің жіктелуі, тарих, криминалистика.

Keywords: trace evidence, the doctrine about traces, classification of traces, history, forensic science.

Криминалистика как наука официально появилась в конце XIX века, будучи введенной в научный обиход австрийским ученым-криминалистом Гансом Гроссом, однако криминалистическая деятельность, вернее отдельные ее проявления, известны человечеству и ранее, в частности это касается криминалистического учения о следах. Следует отметить, что, несмотря на значительную роль в расследовании преступлений, на сегодняшний день среди ученых-криминалистов нет

единого общепринятого названия данной отрасли криминалистической техники. Так, одни называют ее криминалистическим учением о следах, другие — следоведением, третьи криминалистической трасологией¹.

Как указывает автор Р.С. Белкин, криминалистическое учение о следах является отраслью криминалистической техники и является одним из первых мест в криминалистике, а именно любое преступление или правонарушение, как внешний почерк преступного поведения, оставляет различные следы, например отпечатки пальцев рук, на стекле которое было взломано подозреваемым лицом, что подтверждает факт взлома. Что именно и указывает на обнаружение следов пребывания подозреваемого лица².

Возвращаясь к историческому развитию трасологии как отрасли криминалистической техники, в данном случае необходимо отметить, что криминалистическое учение о следах проследовало несколько этапов, а именно с точки зрения научных знаний формировалась из разрозненных сведений о следах, их значений и образований в деятельности по расследованию и раскрытию тех или иных преступлений. Даже в Древней Индии след считали как источник, несущий ту или иную информацию, например при отслеживании врага, зверя и т.д.

Будучи охотниками и воинами своего племени индейцы Америки были обязаны владеть искусством «считывания следов». Однако, говорить о каких-то теоретических основах следоведения стало возможным только с открытием феномена отпечатков пальцев – дактилоскопии. Произошло это в середине девятнадцатого века, когда два английских ученых, независимо друг от друга, Уильям Гершель и Генри Фулдс установили, что папиллярные узоры человека не меняются в течение всей жизни и каждый след индивидуален. В конце XIX века Я. Пуркинье, просмотрев их работы, смог выделить четыре вида папиллярных узоров, а в 1986 г. Э. Генри расширил данную классификацию. В начале XX века французский ученый Э. Локар дал общую характеристику папиллярных узоров и выделил такие их свойства, как неизменчивость и неповторимость (уникальность)³.

Как отмечает Б.М.Нурғалиев, в России начало применения дактилоскопии в розыскных целях относится к 1990 году, когда отпечатки пальцев начали снимать в Московской сыскной полиции⁴. В связи с развалом СССР данное изучение о следах пришло на территорию Казахстана. На первом этапе внимание криминалистов привлекали только сами следы как источник информации о личности преступника и отдельных его действиях при совершении преступления. Определение понятия «след» не было сформулировано, механизм формирования следов не был детально проанализирован, а следы в основном классифицировались применительно к следообразующему объекту. Так, И.Н. Якимов разделил все следы, найденные на месте преступления, на две группы: следы человека и другие следы. К первой группе относились следы ног, рук, крови и др. Ко второй – следы животных, оружия, инструментов и др.⁵. В последующем ученый дополнил классификацию, разделив группу «разные следы» на следы животных, инструментов и средств преступления, а в следы человека включив: выделения, паразитов, живущих на теле чело-

века, и одежду человека. Первое определение следа было предложено И.Н. Якимовым, который определили его как «отпечаток на чем угодно, что позволяет судить о его форме или предназначении»⁶. В 1935 г. впервые был употреблен термин «учение о следах», а в 1936 г. – «трасология», однако внимания определению и содержанию учения о следах не уделялось. Второй этап в развитии научных представлений о механизме формирования следов связан с появлением работ С.М. Потапова, Б.И. Шевченко, А.И. Винберга. С.М. Потапов в своей первой работе по принципам криминалистической идентификации выделил два объекта, участвующие в процессе идентификации: идентифицируемый и идентифицирующий, выделяя следы и объекты, их оставившие. В 1945 г. ученый сформулировал понятие след, под которым понималось «размышления о материальных объектах признаков явлений, причинно связанных с исследуемым событием. Следы могут возникать от людей, отдельных объектов и от действия сил природы»⁷. Впоследствии данное определение Б. Шевченко оценил как первую попытку раскрыть смысл слова «след» как термин криминалистики. Как отмечает М.П. Майлис, следами в собственно криминалистическом смысле являются «отображения на материальных объектах»⁸. Дальнейшее развитие криминалистики показало, что объекты криминалистики, включая и следы, не всегда связаны с расследуемым преступлением. А определение, данное А.И. Винбергом, не отличало следы от других доказательств по делу.

Подводя итог всему сказанному, хотелось бы отметить, что современный этап развития криминалистического учения о следах, являющийся третьим, связан с тем, что уточняются отдельные понятия и категории трасологии. Теперь объекты, участвовавшие в образовании следа, называются словообразующими и следовоспринимающими. Который с каждым этапом жизни изменяет его подход к понятию «следа» и классификацию следов в криминалистике. Таким образом, криминалистическое учение о следах, пройдя длинный путь зарождения и развития, продолжает развиваться и сегодня с использованием новых технологий как для изъятия, так и определения давности повреждений на следах.

---

¹ *Белкин Р.С., Шляхов А.Р., Винберг А.И.* Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе. — М.: Госюриздат, 1956.

² *Аверьянова Т.В., Россинская Е.Р., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г.* Криминалистика: Учебник: 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Норма, 2017. С.156.

³ *Нургалиев Б.Н.* Криминалистика. — Караганда, 2009.

⁴ Там же. С. 100.

⁵ *Якимов И.Н.* Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. — М.: ЛексЭст, 2003. С. 145.

⁶ Там же. С.79.

⁷ *Потапов С.* Принципы криминалистической идентификации // Советское государство и право. — 1940. — № 1. С. 67.

⁸ *Майлис Н.П.* Трасология и трасологическая экспертиза: Курс лекций. — М.: РГУП, 2015. С. 178.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы возникновения и дальнейшей истории развития криминалистического учения о следах как за рубежом, так и в Казахстане. Проводится также анализ мнений ученых прошлого столетия относительно понятия и классификации следов в трасологии.

ТҮЙІН

Мақалада шет елдерде де, сондай-ақ Қазақстанда да іздер туралы криминалистикалық ілімнің пайда болуы мен одан әрі даму тарихы мәселелері қарастырылады. Сонымен қатар, өткен ғасырдың ғалымдарының трасологиядағы іздердің салыстырмалы түсініктері мен жіктелуіне талдау жүргізіледі.

ANNOTATION

The article deals with the issues of the emergence and further development of the history of forensic science about traces both abroad and in Kazakhstan. It also analyzes the views of scientists of the last century on the concept and classification of traces in trasology.

СОДЕРЖАНИЕ — МАЗМҰНЫ — CONTENT

D. Abdrakhmanov

Criminally-legal characteristic of corruption and other crimes against the interests of public service and public administration

Уголовно-правовая характеристика коррупции и других преступлений против интересов государственной службы и государственного управления

Сыбайлас жемқорлықтың және мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік басқару мүдделеріне қарсы басқа да қылмыстардың қылмыстық-құқықтық сипаттамасы 3

Абдрахманова С., Тулешев М.Д.

Прокуратура Республики Казахстан как один из органов, участвующих в раскрытии и расследовании преступлений

Қазақстан Республикасының прокуратурасы қылмыстарды ашуға және тергеуге қатысатын органдардың бірі ретінде

Prosecutor's office of the Republic of Kazakhstan as one of the bodies involved in the disclosure of crime investigations 6

Есмамбетова Ж.М.

Совершенствование методики проведения практических занятий

Тәжірибелік сабақтарды жүргізу әдістемесін жетілдіру

Development of procedure of practical exercises 11

Бекниязова А.Ж. , Телибекова Д.Б. , Уткалиева К.А.,

Қуанышкалиева Д.Е. , Иманғалиева А.Н. , Туматаев Н.Т., Каирова Н.И.

Криминологический анализ преступности города Актөбе

Ақтөбе қаласының қылмыстылығын криминологиялық талдау

Criminological analysis of crime in the Aktobe city 15

D.K.Karatikenova

The causes and conditions of juvenile delinquency and their prevention

Кәмелетке толмағандардың қылмыстылығының себептері мен жағдайлары және олардың алдын алу

Причины и условия преступности несовершеннолетних и их предупреждение 22

А.С.Махмутов

Қазақстан Республикасында балаларға деструктивті әсер ету және қолданылатын шаралар

Деструктивное влияние к несовершеннолетним в Республике Казахстан и принимаемые меры

The destructive influence of minors in the Republic of Kazakhstan and the measures taken 25

С.А. Мендыбаева

Қазақстан ғылымының болашағы — қазақ тілінде

Будущее казахстанской науки – в казахском языке

The future of science in kazakhstan – in kazakh language 30

Расулова Н.С., Шаламова Е.Ю.

Внедрение систем видеоконференц-связи — путь к оптимизации предварительного расследования

Бейнеконференция байланыс жүйелерін енгізу — алдын ала тергеуді оңтайландыру жолы

The introduction of video conferencing systems — the way to optimization of the preliminary investigation 36

Сагынтаева А.А.

Основные идеи послания Президента РК – путь в будущее

Қазақстан Республикасы Президенті жолдауының негізгі идеялары — болашаққа бастар жол

The main idea of the message of the President of RK — the way of the future .. 41

А.А. Сагынтаева, Ш.Ө. Смағұлова

Әуе көліктерінің апат салдары мен қауіпсіздік шараларын қарастыру

Рассмотрение последствий аварии и меры безопасности воздушного транспорта

Consideration of the consequences of the accident and safety measures in air transport 44

Чупринюк Н.А., Тайшыбаева А.С.

Основной порядок судебных экспертиз (дактилоскопический материал)

Сот сараптамасының негізгі тәртібі (дактилоскопиялық материал)

Basic forensic examinations (fingerprint material) 48

Требования к материалам:

1. Текст статьи должен быть набран в редакторе WORD, шрифтом «Times New Roman», размер шрифта – 14, интервал – 1,5. Отступы: верхний, нижний, правый и левый – 20 мм.

2. Материал размещается в следующем порядке: на первой строке – полная информация об авторах (фамилия, имя, отчество, научная степень, звание, должность, учреждение, город, адрес, телефон, факс, E-mail), через строчку – название статьи (заглавными буквами), на следующей – сам текст. Литература в конце основного текста с отступом в одну строку и оформляется в виде концевых сносок.

3. Сноски оформляются в соответствии с Межгосударственным стандартом ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ Р ИСО 12615-2013.

4. Статья, написанная на государственном (казахском), русском, английском или на других языках, должна содержать название, аннотацию, ключевые слова на государственном, русском и английском языках. Для зарубежных авторов название, ключевые слова и аннотация предоставляются на двух языках (русском и английском).

5. Объем материала не менее 5 страниц и не более 10 страниц (включая рисунки, таблицы, диаграммы и т.д.). Право включения статей в журнал и редактирование редакционная коллегия оставляет за собой. Материалы, оформленные не по требованиям, не публикуются и не возвращаются авторам. За достоверность опубликованных материалов редакция ответственности не несет.

Мақалаға қойылатын талаптар:

1. Мақала мәтіні WORD редакторында терілуі тиіс, «Times New Roman» қарпінде, өлшемі – 14, жол аралығы – 1,5. Жиік сызықтары жоғарғы, төменгі, оң және сол жақтары – 20 мм.

2. Материалдар келесі тәртіппен орналастырылады: бірінші жолда – автор туралы толық ақпарат (тегі, аты-жөні, ғылыми дәреже, атағы, лауазымы, қай оқу орнынан, қаласы, мекенжайы, телефон, факс, e-mail), екінші жолдың орта тұсында – мақала атауы (бас әріптермен), бір жолдан кейін – мәтіннің өзі көрсетіледі. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі негізгі мәтіннің соңында бір жоларалық шегіністен кейін сілтемелермен ресімделеді.

3. Сілтемелер мемлекетаралық стандартқа сәйкес ГОСТ 7.5 -98 и ГОСТ РБК 12615-2013 ресімделеді.

4. Мемлекеттік (қазақ), орыс, ағылшын тілдерінде жазылған мақалада мақала атауы, түйіні, түйінді сөздері мемлекеттік, орыс және ағылшын тілдерінде қамтылуы тиіс. Шетел авторлары үшін мақала атауы мен түйінді сөздер екі тілде (орысша және ағылшынша) ұсынылады.

5. Материалдар (суреттерді, кестелерді, диаграммаларды және т.б алып қосқанда) кем дегенде 5—10 бет көлемінде болуы тиіс. Мақаланы журналға

шығару және оны өңдеу құқығы редакциялық алқаға ұсынылады. Ресімделген материалдар талаптарға сәйкес келмеген жағдайда басылымға жіберілмейді және авторларға қайтарылмайды. Жариялымға шыққан материалдардың фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Requirements for materials:

1. The text of the article should be typed in the editor WORD, the font “Times New Roman”, the font size – 14, the interval – 1.5. Indents: upper, lower, right and left -20 mm.

2. The material is placed in the following order: on the first line – full information about the authors (last name, first name, patronymic, scientific degree, rank, post, institution, city, address, telephone, fax, E-mail), through the line – title of the article (In capital letters), on the next – the text itself. The literature at the end of the main text is indented in one line and is formatted as endnotes.

3. Footnotes are drawn up in accordance with the Interstate Standard GOST 7.5 -98 and GOST R ISO 12615-2013.

4. An article written in the state (Kazakh), Russian, English or other languages should contain the title, abstract, key words in the state, Russian and English languages. For foreign authors, the title, keywords and annotation are provided in two languages(Russian and English).

5. The volume of the material is not less than 5 pages and not more than 10 pages (including figures, tables, diagrams, etc.). The editorial board reserves the right to include articles in the journal and edit it. Materials that are not made according to the requirements are not published and returned to the authors. For the reliability of published materials, the editorial team does not bear responsibility.

МИР ЗАКОНА

Юридический научно-практический журнал

№ 7 (195) 2018

МИР ЗАКОНА

Заңгерлік ғылыми-тәжірибелік журнал

№ 7 (195) 2018

THE WORLD OF THE LAW

Juridical scientific and practical journal

№ 7 (195) 2018

Ответственный секретарь
Компьютерный набор
и верстка

А.К.Каримбаева

Д.К.Каратикенова

Журнал зарегистрирован

Министерством информации и общественного согласия РК

Регистрационное свидетельство

№ 544ж от 13 января 1999 года.

Ответственность за достоверность фактов и сведений,
содержащихся в публикациях, несут авторы.

Сдано в набор 09.07.2018 г. Подписано в печать 16.07.2018 г.

Формат 60 x84 1/8. Объем 7 усл. п. л.

Тираж 99 экз.

Отпечатано в типографии Актюбинского юридического
института МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева
Курсантское шоссе 1